

ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ НА МЕСТНО НИВО

Докладът е изготвен по проект на ИПИ „Намаляване на бедността и неравенството във възможностите чрез реформи в социалните трансфери и услуги”

Проектът „Намаляване на бедността и неравенството във възможностите чрез реформи в социалните трансфери и услуги” се изпълнява от ИПИ с финансова подкрепа в размер на 193 541 евро, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проект „Намаляване на бедността и неравенството във възможностите чрез реформи в социалните трансфери и услуги” е да повиши знанието и разбирането за неравенството във възможностите, ефективността на социалните трансфери и социалните услуги на местно ниво, както и да провокира дебат за цялостна промяна в социалната политика в България.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Институт за пазарна икономика и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България (<http://www.activecitizensfund.bg>).

Институт за пазарна икономика

март 2021

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
2. МЕТОДОЛОГИЯ	4
3. СОЦИАЛНИ УСЛУГИ	5
3.1. ЗАКОНОДАТЕЛСТВО	5
3.2. ЦЕЛИ И РИСКОВИ ГРУПИ	6
3.3. ИНСТРУМЕНТИ	7
4. ПОТРЕБНОСТИ ОТ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ НА МЕСТНО НИВО	9
4.1. ПОТРЕБНОСТИ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ ДЕМОГРАФСКИ ОСОБЕНОСТИ	10
<i>Рискови групи</i>	10
<i>Социални услуги</i>	11
4.2. ПОТРЕБНОСТИ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ ЗДРАВΟΣЛОВНИ ОСОБЕНОСТИ	18
<i>Рискови групи</i>	18
<i>Социални услуги</i>	19
4.3. ПОТРЕБНОСТИ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ ИКОНОМИЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ	25
<i>Рискови групи</i>	26
<i>Социални услуги</i>	27
4.4. ПОТРЕБНОСТИ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ СЕМЕЙНИ ОСОБЕНОСТИ	30
<i>Рискови групи</i>	30
<i>Социални услуги</i>	35
4.5. ПОТРЕБНОСТИ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ ГЕОГРАФСКИ ОСОБЕНОСТИ	40
<i>Рискови групи</i>	40
<i>Социални услуги</i>	41
5. ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЕ	42
6. ПРИЛОЖЕНИЯ	44
ПРИЛОЖЕНИЕ 1: СПИСЪК НА КАРТИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ В ИЗСЛЕДВАНЕТО	44
ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗЛИЧНИТЕ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ (ПО ОПРЕДЕЛЕНИЯ НА АСП)	46
ПРИЛОЖЕНИЕ 3: КАПАЦИТЕТ, СВОБОДНИ МЕСТА И НЕДОСТИГАЩИ МЕСТА В ДОМОВЕ ЗА СТАРИ ХОРА	51

Използвани съкращения

АСП	Агенция за социално подпомагане
ЗБППМН	Закон за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
ЗЗД	Закон за закрила на детето
ЗЗДН	Закон за защита от домашно насилие
ЗИХУ	Закон за интеграция на хората с увреждания
ЗСП	Закон за социално подпомагане
ЗСУ	Закон за социалните услуги
КСО	Кодекс за социално осигуряване
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НКБТХ	Национална комисия за борба с трафика на хора
НППГДС	Национална програма „Предоставяне на грижи в домашна среда
НСИ	Национален статистически институт
СУРТ	Социални услуги от резидентен тип

1. Въведение

Социалните услуги са дейности, подпомагащи хората с потребности от грижа да водят самостоятелен живот в общността или в специализирани институции. Основният фокус при предоставянето на социални услуги е подкрепа в ежедневието и постигане на социално включване.

Социалните услуги не са парични трансфери, но могат да окажат голям ефект върху качеството на живот на нуждаещите се. Поради тази причина идентифицирането и изследването на конкретните особености, които могат да доведат до потребности от социални услуги, показва начините за оптимално предоставяне на услугите, както и възможностите за планирането им. Тъй като грижата за нуждаещите се на първо място подпомага самостоятелния начин на живот, то социалните услуги трябва да са близо до хората и да следват особеностите на населението в региона. Силно регионалният характер на социалните дейности предопределя и разглеждането им на местно ниво.

Целта на настоящия анализ е:

- ✓ Да идентифицира потребностите от социални услуги на местно ниво;
- ✓ Да изследва характеристиките на населението, които определят и въздействат на потребностите от различни социални услуги;
- ✓ Да покаже какви социални услуги получават нуждаещите се и да проследи как социалните услуги в страната отговарят на потребностите на населението на местно ниво;
- ✓ Да открие най-добрите практики за грижа, отговаряща на потребностите;
- ✓ Да очертае възможностите за подобряване на социалните услуги в отговор на потребностите от тях и особеностите, които ги предизвикват.

2. Методология

Основните инструменти на анализа включват:

- преглед на законодателството;
- преглед на общинските бюджети;
- преглед на анализите на ситуацията и оценките на потребности от социални услуги в различните общини;
- анализ на данни от Националния статистически институт (включително поискани по Закона за достъп до обществена информация за целите на изследването);
- анализ на данни от Агенцията за социално подпомагане (включително поискани по Закона за достъп до обществена информация за целите на изследването).

Чрез анализ на данните и политиките се представя реалното състояние на социалната политика¹ и се извеждат различните типове потребности от социални услуги на местно ниво. Към момента в страната няма анализ и данни на потребностите и потенциала за ефективно предоставяне на социалните услуги. Новият закон, правилникът към него и Картата на потребностите, която

---

¹ Подробно изследване на социалното подпомагането – в изследването на ИПИ: „[Макроекономически сравнителен анализ на ефективността и ефикасността на социалното подпомагане в България](#)“, 2020

предстои да се изработи, вероятно също няма да дадат ясни и изчерпателна информация за нуждата от услуги на местно ниво, въпреки огромната роля на общините². Настоящият доклад цели да запълни липсващите детайли за потребностите на местно ниво чрез засичане на данните за отделни рискови групи и обхвата на предоставяните в момента социални услуги, включително чрез данните за желаещите да получават такива.

Представянето на потребностите като следствие на специфични особености и обективни критерии (здравословни, географски, икономически, семейни, демографски), както и разглеждането им на местно ниво позволяват очертаване на възможностите за посрещане на нуждите на рисковите групи.

Изследването се фокусира върху потребностите от социални услуги и самите социални услуги, предоставяни от централната и местната власт по делегираните от държавата дейности и не включва изплащането на парични помощи и обезщетения³.

Основен акцент е поставен и върху политиките на българското правителство по отношение на социални услуги и социалната грижа. Изследването е съобразено и с новите реалности в системата на социално подпомагане, произтичащи от приемането на новия Закон за социалните услуги и Правилника за прилагането му. В тази връзка изследването не разглежда предоставянето на социални услуги от частни лица и фирми⁴, нито по проекти, финансирани от европейските фондове.

Изследването обхваща данни за последните пет години, а когато е възможно - най-актуални месечни данни.

3. Социални услуги

3.1. Законодателство

Множество нормативни документи разглеждат посрещането на нуждите от социални услуги. Основните нормативните актове в тази сфера са Законът за социалните услуги (ЗСУ) и Правилникът за прилагането му. Те уреждат предоставянето, ползването, планирането, финансирането, качеството, контрола и мониторинга на социалните услуги в страната. Предоставянето на социални услуги включва извършване на следните дейности (чл. 15 от ЗСУ):

Дейности по предоставянето на социални услуги

1. информиране и консултиране;
2. застъпничество и посредничество;
3. общностна работа;
4. терапия и рехабилитация;
5. обучение за придобиване на умения;
6. подкрепа за придобиване на трудови умения;

² Тези въпроси за разгледани подробно в изследването на ИПИ „[Оценка на ролята на централната и местната власт при предоставянето на социалните услуги в контекста на новото законодателство](#)“, 2021

³ Те са предмет на друго изследване на ИПИ: „[Анализ на основните програми за социално подпомагане](#)“, 2021

⁴ Информация за броя им – в [Регистъра на доставчиците на социални услуги](#)

7. дневна грижа;
8. резидентна грижа;
9. осигуряване на подслон;
10. асистентска подкрепа.

Други нормативни актове, отнасящи се до уреждането и предоставянето на социални услуги са Законът за социално подпомагане и Правилникът за прилагането му, Законът за интеграция на хората с увреждания, Законът за закрила на детето, Законът за защита от домашно насилие, Законът за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, Националната стратегия за хората с увреждания, Тарифите за таксите за социалните услуги, финансирани от държавния и от републиканския бюджет, Правилникът за организацията и ръководството на заведенията за социални грижи, Наредбата за критерии и стандартите за социални услуги за деца, Наредбата за условия и реда за предоставяне на полицейска закрила, Правилникът на устройството и дейността на домовете за медико-социални грижи и множество други.

3.2. Цели и рискови групи

Цели на социалните услуги

Основните цели на социалните услуги са залегнали в чл. 1 от ЗСУ, а именно:

- ✓ Гарантиране на равен достъп до социални услуги, отговарящи на индивидуалните потребности на лицата;
- ✓ Гарантиране на качеството и ефективността на социалните услуги;
- ✓ Гарантиране на правото на всяко лице на подкрепа за живот в домашна среда и в общността;
- ✓ Насърчаване на интегрирания подход при осигуряването на подкрепа на лицата;
- ✓ Насърчаване и развитие на публично-частното партньорство при предоставянето на социални услуги.

Рискови групи

Законът определя и потребителите на социални услуги в страната в зависимост от техните специфични нужди (чл. 14 от ЗСУ):

- Всички деца;
- Деца в риск по смисъла на Закона за закрила на детето;
- Родители, осиновители, лица, полагащи грижа за деца, кандидати за осиновители и кандидати за приемни семейства;
- Деца и пълнолетни лица с увреждания;
- Пълнолетни лица в кризисна ситуация или с потребност за преодоляване на последици от такава ситуация;
- Възрастни хора в надтрудоспособна възраст;
- Лица, които полагат грижи за пълнолетни лица.

3.3. Инструменти

Социалните услуги са дейности в подкрепа на лицата за социално включване и самостоятелен начин на живот и се предоставят в общността и в специализирани институции⁵. Социалните услуги в общността са услуги, предоставяни в семейна среда или в близка до семейната среда. Социални услуги в общността от резидентен тип са услуги, които предоставят възможност за живот в среда, близка до семейната. Специализираните институции са домове от пансионен тип, в които хората са отделени от своята домашна среда.

Социалните услуги, делегирани от държавата дейности се делят на три различни типа⁶:

1) Социални услуги в домашна среда

Социалните услуги в домашна среда оказват подкрепа за социално включване на лица/деца с увреждания, самотноживеещи възрастни хора и други уязвими групи. Социални услуги в домашна среда са: личен асистент; социален асистент; домашен помощник; домашен социален патронаж. Чрез тези услуги се предоставят грижи за задоволяване на ежедневни потребности в домашна среда. Съобразно спецификите, те са насочени към: социална работа и консултации, съдействие за организация на свободното време и осъществяване на контакти; поддържане на хигиена, пазаруване и приготвяне на храна, пране и други комунално-битови дейности; доставка на храна, съдействие за снабдяване с необходимите помощни средства, приспособления и съоръжения за хората с увреждания и медицински изделия; битови услуги и др. Услуги в домашна среда се предоставят по Националната програма „Предоставяне на грижи в домашна среда” и от общините чрез домашните социални патронажи.

2) Социални услуги в общността

Социалните услуги в общността са ключов фактор за ефективно социално включване, борба с бедността и участие в живота на обществото на всички уязвими групи. През последните години политиката в сферата на социалните услуги е насочена към развитие на услуги в общността и в домашна среда, които да заменят институционалния модел на грижа. Социални услуги, които се предоставят в общността, са:

- Социални услуги в общността - дневен център (дневен център за деца и/или възрастни хора с увреждания; дневен център за възрастни хора с увреждания – седмична грижа; дневен център за деца с увреждания – седмична грижа; дневен център за стари хора); център за социална рехабилитация и интеграция; социален учебно-професионален център; звено "Майка и бебе"; център за обществена подкрепа; център за работа с деца на улицата; приемна грижа; обществени трапезарии.

- Социални услуги в общността от резидентен тип - център за настаняване от семеен тип (център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания; център за настаняване от семеен тип за деца/младежи; център за настаняване от семеен тип за възрастни хора с психични разстройства или деменция; център за настаняване от семеен тип за възрастни хора с физически увреждания; център за настаняване от семеен тип за възрастни хора с умствена изостаналост; център за настаняване от семеен тип за стари хора); център за временно настаняване; кризисен център; преходно жилище; защитено жилище (защитено жилище за хора с психични разстройства; защитено жилище за хора с умствена изостаналост; защитено жилище за хора с физически увреждания); наблюдавано жилище; приют.

⁵ Списък на основните социални услуги и техните характеристики (по определения на АСП) – Приложение 2.

⁶ По описание на Агенцията за социално подпомагане.

3) Социални услуги в специализирани институции

Специализираните институции предоставят комплекс от социални услуги за лица/деца с увреждания, възрастни хора и деца, лишени от родителска грижа. Важна особеност е, че това е форма на грижа, в която потребителите са трайно отделени от своята домашна/семейна среда. Социалните услуги в специализираните институции се предоставят след изчерпване на възможностите за ползване на услуги в общността. Специализираните институции са:

- Специализирани институции за деца - дом за деца, лишени от родителска грижа; дом за деца с физически увреждания; дом за деца с умствена изостаналост. Домовете за медико-социални грижи за деца, управлявани от Министерство на здравеопазването, също са специализирани институции, в които се предоставя грижа за деца от 0 до 3- годишна възраст;
- Специализирани институции за лица - дом за възрастни хора с умствена изостаналост; дом за възрастни хора с психични разстройства; дом за възрастни хора с физически увреждания; дом за възрастни хора със сетивни нарушения; дом за възрастни хора с деменция; домове за стари хора.

Социални услуги, предоставяни в общността

- Дневни центрове за деца и/или пълнолетни лица с увреждания
- Дневни центрове за стари хора
- Центрове за социална рехабилитация и интеграция
- Центрове за временно настаняване
- Центрове за обществена подкрепа
- Защитени жилища
- Звена „Майка и бебе“
- Приюти
- Центрове за работа с деца на улицата
- Кризисни центрове
- Центрове за настаняване от семеен тип
- Наблюдавани жилища
- Преходни жилища
- Асистентска подкрепа

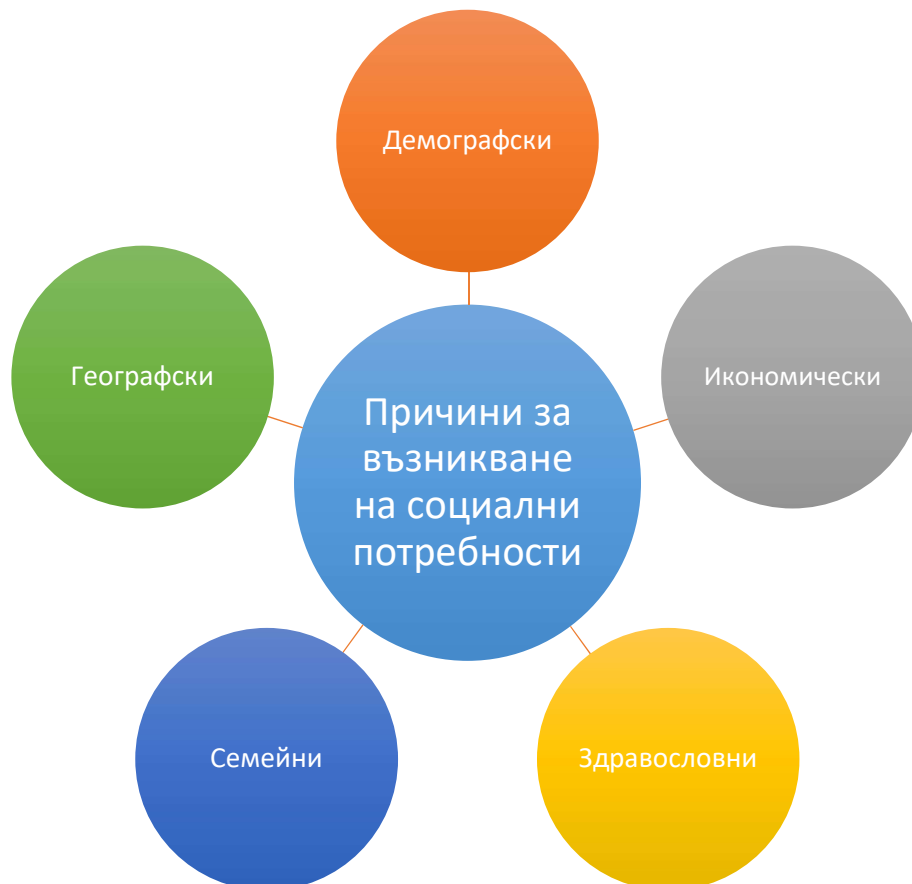
Специализирани институции за предоставяне на социални услуги

- Домове за деца, лишени от родителска грижа
- Домове за пълнолетни лица с увреждания
- Домове за стари хора

4. Потребности от социални услуги на местно ниво

Потребностите от социални услуги могат да възникнат в различни ситуации за отделните рискови групи. Причините за наличие на потребност варират от здравословни до такива, обусловени от отделни житейски решения.

- **Потребностите, произтичащи от демографски особености** засягат възрастните хора и нуждата им от грижа в домашна среда или в институция.
- **Потребностите, произтичащи от здравословни особености** се отнасят до хората с различни увреждания - физически увреждания, деменция, психични разстройства, умствена изостаналост, сетивни нарушения.
- **Потребностите, произтичащи от икономически особености** са отражение на финансовото състояние на индивидите и семействата. Тук са включени и хората без дом, бежанците, жертвите на трафик.
- **Потребностите, произтичащи от семейни особености** засягат семействата и отделни техни членове, които имат проблеми от различно естество – от влошена социално-икономическа среда до противозаконни прояви на деца.
- **Потребностите, произтичащи от географски особености** могат да възникнат поради географска отдалеченост на населението от основни стоки и услуги. Основните засегнати са възрастните хора, които имат нужда от грижа и асистенция.

4.1. Потребности, произтичащи от демографски особености

Потребностите, произтичащи от демографски особености засягат основно възрастните хора. Тъй като възрастните хора са разпределени неравномерно на територията на страната и относителният им дял в населението в отделните райони е различен, изследването им на местно ниво е от ключово значение за очертаването на мащаба и вида на потребностите им. Основните социални услуги за посрещане на нуждите им включват грижи в домашна среда или в институция.

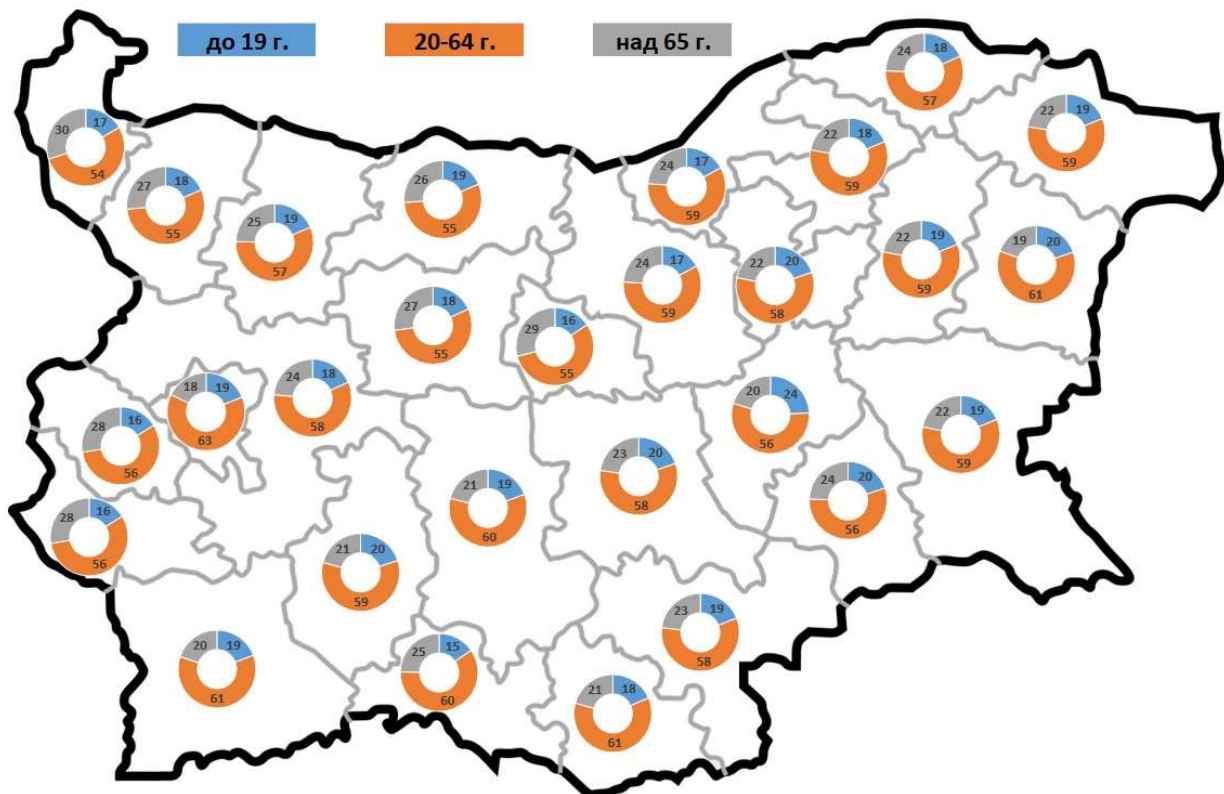
Рискови групи

Тенденциите в страната са към застаряване на населението и през 2019 г. хората над 65 г. са 22%, тези до 19 г. – 19%, а населението между 20 и 64 г. – 59%.

Демографската структура на населението се различава значително между отделните райони, области, общини и населени места. През 2019 г. най-голям е дялът на децата в област Сливен (24%), следвана от Варна, Бургас, Стара Загора, Ямбол, Пазарджик и Търговище (по 20%). Най-малко пък са децата в областите Смолян (15%), Габрово, Кюстендил и Перник (по 16%). Същевременно най-голям дял имат хората над 65 година в областите Видин (30%), Габрово (29%) и Кюстендил (28%), а най-малък – в столицата (18%), Варна (19%), Бургас, Сливен и Благоевград (по 20%).

Карта 1: **Население по възрастови групи, 2019 г., %**
изчисления

Източник: НСИ, собствени

На ниво община разликите са още по-големи. При средни за страната 19% в десет общини децата са под 10%, а в други десет - над 25%.

Таблица 1: **Общини с най-нисък и най-висок дял на населението до 19 г., 2019 г.** Източник: НСИ

Общини с под 10% население до 19 г.	Общини с над 25% население до 19 г.
<ul style="list-style-type: none"> • Бойница (Видин) • Макреш (Видин) • Георги Дамяново (Монтана) • Чипровци (Монтана) • Невестино (Кюстендил) • Трекляно (Кюстендил) • Земен (Перник) • Ковачевци (Перник) • Лъки (Пловдив) • Баните (Смолян) 	<ul style="list-style-type: none"> • Луковит (Ловеч) • Ябланица (Ловеч) • Кайнарджа (Силистра) • Твърдица (Сливен) • Гурково (Стара Загора) • Николаево (Стара Загора) • Стралджа (Ямбол) • Гърмен (Благоевград) • Ихтиман (София) • Симеоновград (Хасково)

Делът на населението над 65 г. е над 40% в девет от българските общини и под 17% в единадесет. В 25 общини възрастните над 80 г. са над 10% или двойно повече от средния им дял в страната.

Таблица 2: **Общини с най-нисък и най-висок дял на населението над 65 г., 2019 г.** Източник: НСИ

Общини с под 17% население над 65 г.	Общини с над 40% население над 65 г.
<ul style="list-style-type: none"> • Козлодуй (Враца) • Кайнарджа (Силистра) • Долни чифлик (Варна) • Никола Козлево (Шумен) • Руен (Бургас) • Белица (Благоевград) • Гоце Делчев (Благоевград) • Гърмен (Благоевград) • Сатовча (Благоевград) • Сърница (Пазарджик) • Ракитово (Пазарджик) 	<ul style="list-style-type: none"> • Бойница (Видин) • Грамада (Видин) • Макреш (Видин) • Ново село (Видин) • Георги Дамяново (Монтана) • Чипровци (Монтана) • Опан (Стара Загора) • Невестино (Кюстендил) • Ковачевци (Перник)

Възрастните хора често срещат трудности в ежедневието и имат нужда от асистенция за битовото си обгрижване, конкретна услуга (доставка на храна, лекарства, придружаване до лекар или институция, попълване на документи, почистване, леки домашни ремонти и др.) или настаняване в институция.

Социални услуги

Потребностите, произтичащи от демографски особености могат да бъдат посрещнати от грижа в домашна среда и/или от грижа в различни институции.

Домашен социален патронаж

Домашният социален патронаж се доказва като една от най-всеобхватните социални услуги. Грижата включва основно доставка на храна и лекарства, битови услуги, оказване на специфична помощ, социален контакт и др. През последните години Домашният социален патронаж ежегодно предоставя подкрепа на близо 40 хиляди души. През 2019 г. са включени 37

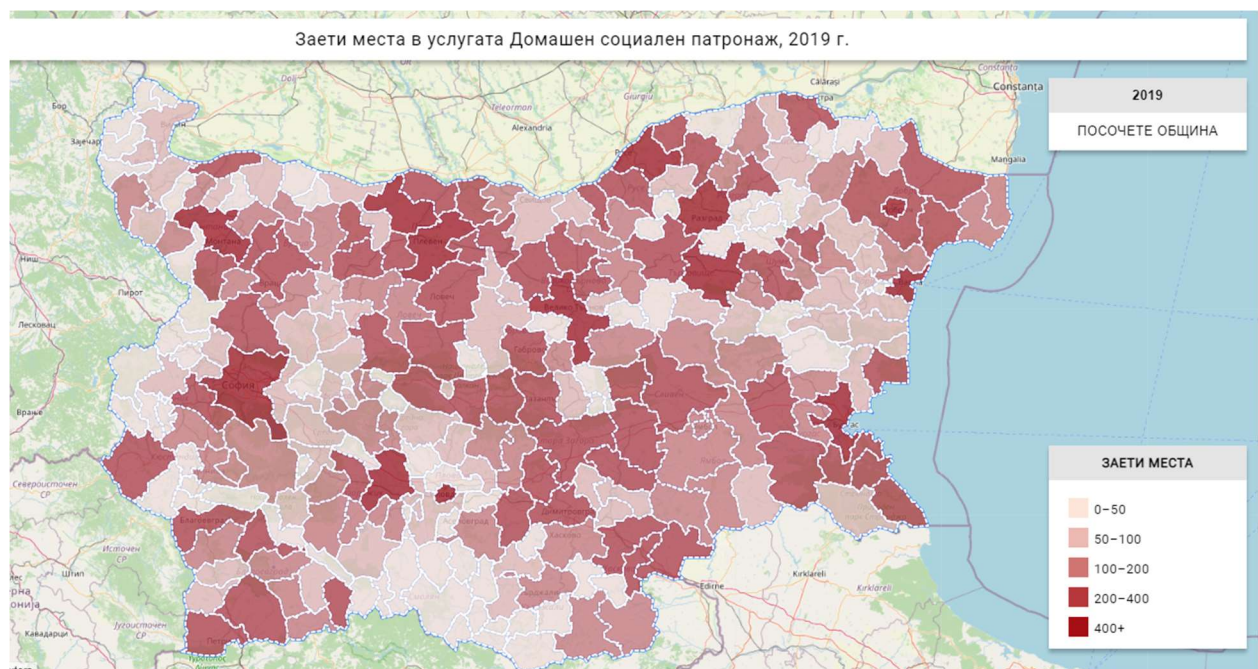
943 лица от цялата страна. Свободните места са 6 373, или 17% от капацитета. В 33 общини социалната услуга не се предлага, но често е заместена от други подобни⁷.

Годишните разходи за социален патронаж са средно по около 340 хил. лв. на община, или по 22 лв. на човек от населението по данни от общинските бюджети от 2019 и 2020 година. В столицата бюджетът за Домашен социален патронаж е близо 6 млн. лв. годишно (при 1 658 обхванати лица), в община Варна – 3 млн. лв. (550 обхванати лица), в Бургас – 2 млн. лв. (850 обхванати лица), а в Пловдив – 1 млн. лв. (400 обхванати лица).

Между различните области и общини, които предоставят услугата има сериозни различия. Социалният патронаж обхваща по над 1000 лица на 100 хиляди души от населението в областите Добрич, Монтана, Плевен и Разград. В областите Смолян, Кърджали и столицата пък включените в услугата са под 300 на 100 хиляди души от населението. Броят на обхванатите като дял от населението на възраст над 65 години, към което основно е насочен Домашният социален патронаж, показва подобна картина. В областите Монтана, Плевен и Разград около 50 на всеки хиляда души над 65 г. са включени в услугата, а в Смолян и столицата - под 10.

Домашният социален патронаж е изключително важен за организацията на ежедневието на живота на нуждаещите се (обикновено възрастни хора), ограничава изолацията и често е по-добра и по-евтина алтернатива на настаняването им в институции.

Карта 2: Заети места в услугата Домашен социален патронаж, 2019 г., брой Източник: АСП

⁷ В някои общини услугата Домашен социален патронаж е заместена от други подобни услуги като „Личен помощник“, „Домашен помощник“, европейската програма „Патронажна грижа“. В община Неделино (Смолянско), например, по трите програми се предоставят услуги на над 150 души.

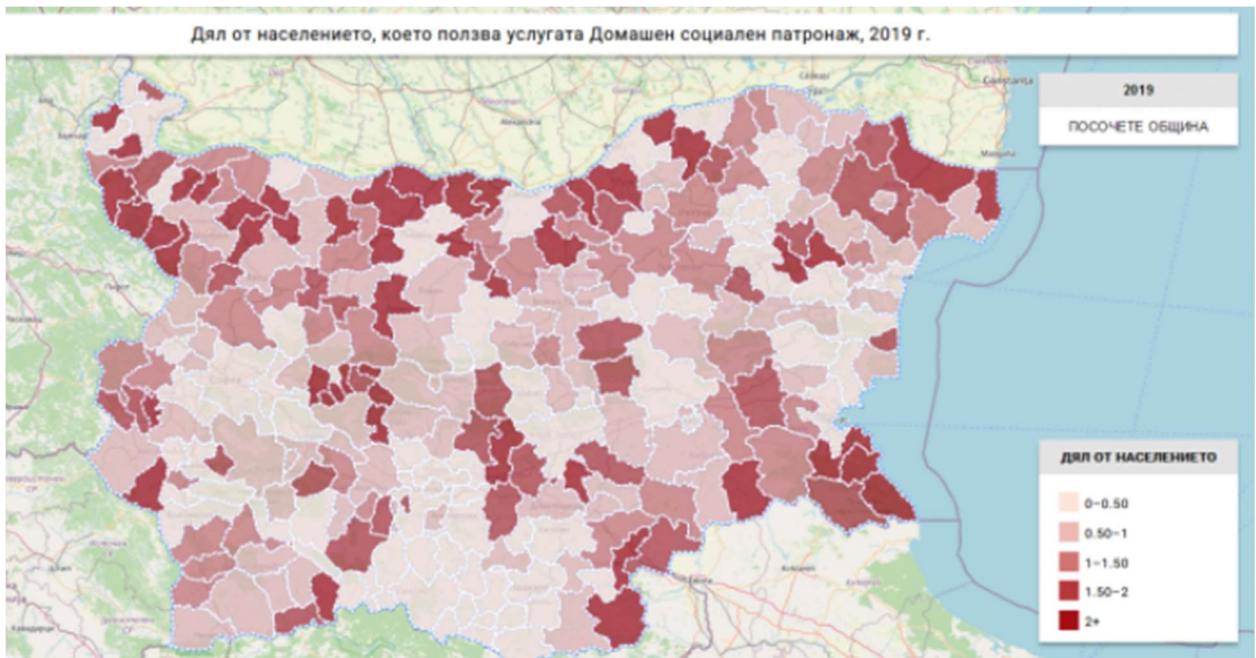

Карта 3: Дял на свободните места в услугата Домашен социален патронаж от всички, 2019 г., брой
 Източник АСП, собствени изчисления

Карта 4: Дял на населението, което ползва услугата Домашен социален патронаж, 2019 г., %

Източник: АСП, собствени изчисления

Национална програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“

Друга програма, която поддържа социална услуга, предоставяна в общността и насочена към възрастните хора и тези с увреждания е Националната програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“ (НППГДС).

Основната цел на програмата е осигуряване на заетост на безработни лица в дейности, свързани с предоставяне на персонална грижа в домашна среда на хора с от 80 до 89,99 на сто степен на трайно намалена работоспособност или вид и степен на увреждане с определена чужда помощ, и хора над 65-годишна възраст в невъзможност за самообслужване. НППГДС е изключително важен инструмент както за участващите безработни, така и за потребителите на програмата. От една страна, програмата е насочена към предоставяне на възможност за работа срещу заплащане на безработни, които са в някоя от следните рискови групи:

- полагащите грижи за деца до 3-годишна възраст;
- родители, които отглеждат сами детето/децата си;
- настойници и попечители;
- бременни жени след третия месец на бременността им;
- лица с трайно намалена работоспособност или вид и степен на увреждане;
- лица, за времето, в което полагат грижи за болен член на семейството или за болен роднина;
- лица, полагащи грижи за член на семейството или за роднини, които са с трайно увреждане и се нуждаят постоянно от чужда помощ.

От друга страна НППГДС, подобно на ДСП, е социална услуга на възрастните и хората с увреждания, които се нуждаят от организация и грижа в ежедневието, ограничаване на изолацията и живот в домашната си среда, като така се избягва по-неблагоприятната и скъпа алтернатива - настаняването в институция.

Данните, предоставени от АСП, ни позволяват да проследим обхвата на програмата дори на общинско ниво. Към края на месец ноември 2020 г. НППГДС има 6834 потребителя. Това означава, че средно 98 на 100 хиляди души се възползват от предоставяната социална услуга.

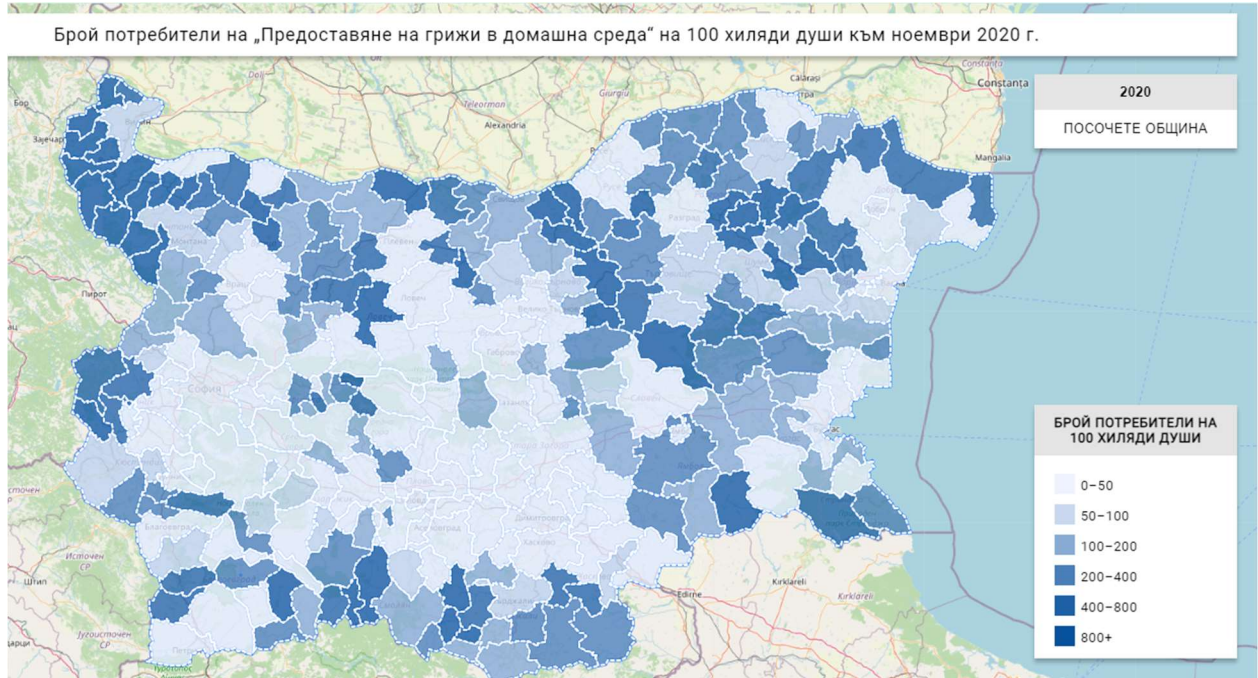
Разпределението на потребителите е много неравномерно в отделните области и райони. Наблюдават се големи различия в интензивността на използване на услугата, измерена като съотношение на броя потребители към населението в областта. Така например в област Видин – те са 862 на 100 000 души население (общо 714 потребителя), в област Смолян – 498 на 100 000 души (общо 516 потребителя), докато в столицата те са близо до нула на 100 000 души (само 3 потребителя), в област Стара Загора – 13 на 100 000 души (общо 41 потребителя), в област Габрово – 13 на 100 000 души (общо 14 потребителя) и област Пловдив – 16 на 100 хиляди души (общо 109 потребителя).

Регионалните различия са логични, доколкото програмата не е толкова застъпена в сравнително развити местни икономики с ниска степен на безработица и относително високи доходи.

Същевременно НППГДС играе голяма роля в райони с висока безработица, застаряло население и сравнително ниска степен на икономическо развитие и доходи.

Карта 5: Брой потребители на Национална програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“ на 100 000 души от населението, към ноември 2020 г.

Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

Други услуги в домашна среда

Социалните услуги за възрастни хора, които не са свързани с настаняването им в институции, включват още асистентска подкрепа (включена в новия ЗСУ) и организирането на Клубове на пенсионера и инвалида.

Дневни центрове за стари хора

Дневните центрове за стари хора са форма на социална услуга за подкрепа на лица, навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, свързана с предоставяне на храна и подпомагане на социалното им включване.

Към месец ноември 2020 г. в страната действат 41 дневни центрове за стари хора, разпределени в 35 общини. Въпреки че капацитетът на дневните центрове за стари хора е 950 места, потребителите са 884 възрастни хора, а чакащите са 35. В седем области – Враца, Добрич, Кърджали, Плевен, Разград, столицата и София-област – няма дневни центрове за стари хора.

Графика 1: **Заети места в Дневни центрове за стари хора на 100 000 души население, към ноември 2020 г.**
Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

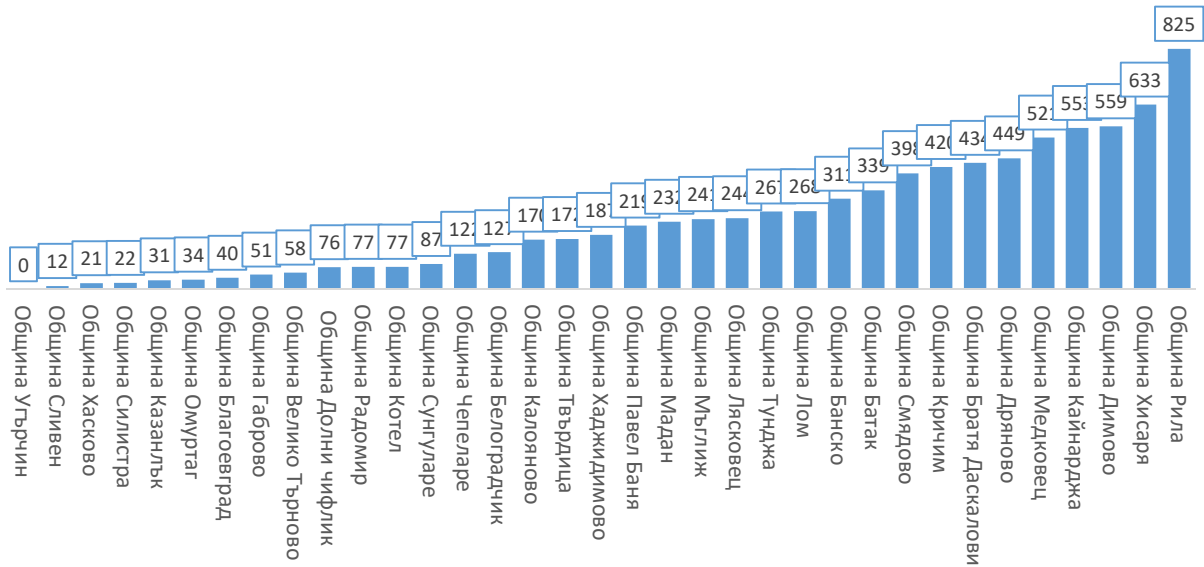

Таблица 3: **Дневни центрове за стари хора към ноември 2020 г.,**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Дневен център за стари хора	41	35	884	35	4%

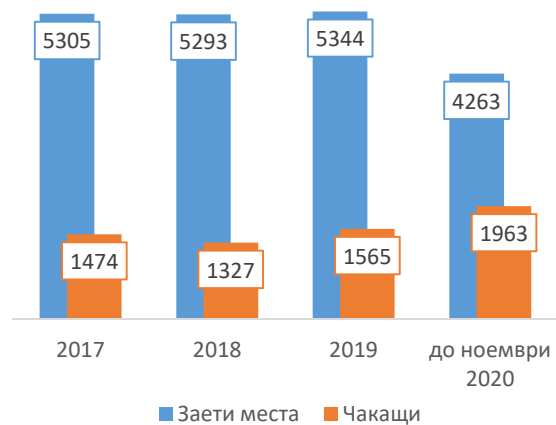
Домове за стари хора

"Дом за стари хора" е специализирана институция, предоставяща комплекс от социални услуги на лица, навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст съгласно чл. 68, ал. 1 – 3 от Кодекса за социално осигуряване, включително на онези от тях, които са с физически увреждания и имат процент намалена работоспособност, установен с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

През 2020 г. в страната действат 82 дома за стари хора, разпределени в 73 общини. Заетите места са 4263, а чакащите за място – 1963 (недостиг от 46%). Общият капацитет за настаняване е 5577 души като разликите в относителния брой на местата между отделните общини и области са значителни. Средният брой на капацитета на домовете за стари хора в страната е 81 на 100 хиляди души население, варирайки от под 40 на 100 хиляди души в областите Търговище⁸, Плевен, Варна, Пловдив и Бургас до над 140 на 100 хиляди души от

Графика 2: **Заети места и чакащи в Домове за стари хора**

Източник: АСП

⁸ Към ноември 2020 г. заетите места са 11, а настаняването в Дома за стари хора е преустановено през 2017 година.

населението в областите Ямбол, Силистра, Монтана, Видин, Велико Търново и Враца. През последните няколко години се забелязва нарастване на броя на чакащите за настаняване в почти всички домове.

Разпределението по общини ясно показва големия относителен брой на настанените в Домове за стари хора в някои общини в района на Габрово и Велико Търново, както и в някои в периферията на страната – често в райони със сравнително застаряло население. Фактор за относително по-големия брой на настанените в някои общини е и това, че домовете имат регионален характер. Най-голям брой чакащи (по над 100) пък има в общините Велико Търново, Добрич, Русе, Сливен.

Остава въпросът защо има толкова чакащи при положение, че има свободни места и в бюджета са предвидени средства за издръжка при пълен капацитет. Сравнението на капацитета, заетите места и чакащите за всеки дом⁹ показва, че във всеки един от 82-те дома има свободни места и общият им брой е 1335 места. Разликата между свободните места и чакащите пък показва, че недостигът е 949 места в 44 дома за стари хора – най-голям в домовете в областите Добрич и Велико Търново (по около 200 места за всички домове в областта).

Карта 6: Заети места в Домове за стари хора на 100 000 души население, към ноември 2020 г.

Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

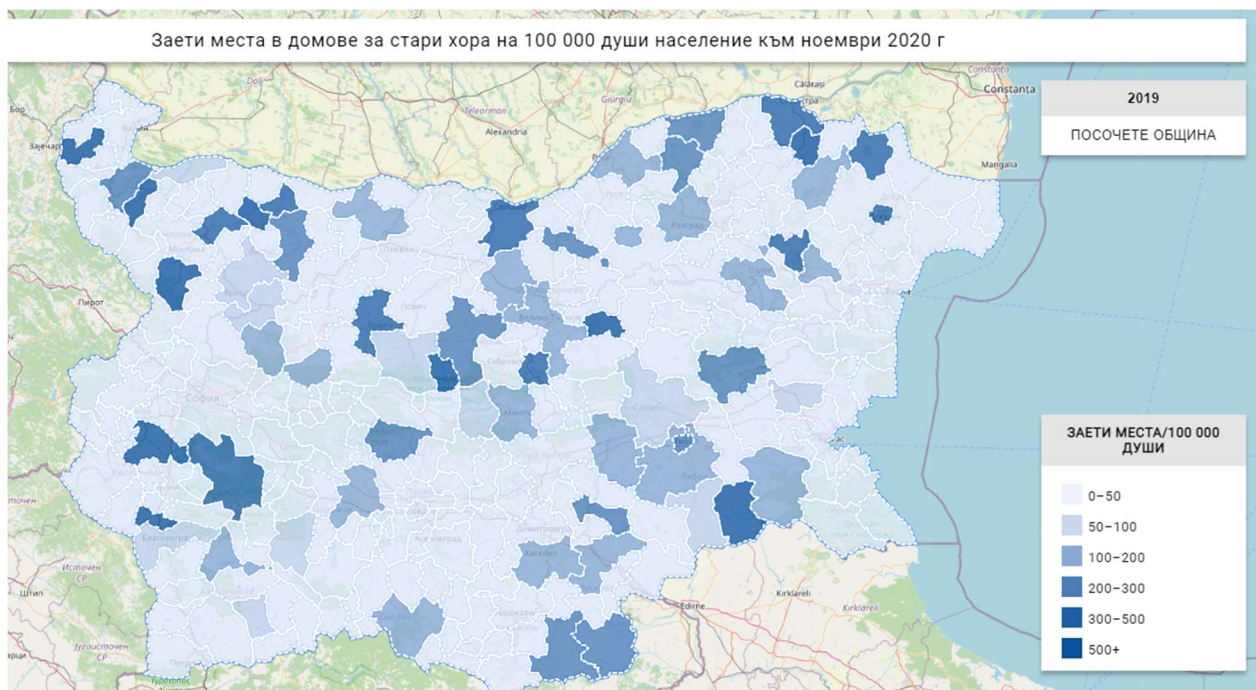

Таблица 4: **Домове за стари хора към ноември 2020 г.** Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Дом за стари хора	82	73	4263	1963	46%

Центрове за настаняване от семеен тип за стари хора

"Център за настаняване от семеен тип за стари хора" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в

⁹ Подробна информация – в Приложение 3.

комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на лица, навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст.

Към края на 2020 г. в страната действат шест центъра за настаняване от семеен тип за стари хора в пет общини – Летница, Трън, Алфатар (два центъра), Долна баня и Правец. Капацитетът на местата е 83, заетите – 66, а 5 са чакащите.

Таблица 5: **Центрове за настаняване от семеен тип за стари хора към ноември 2020 г.**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Център за настаняване от семеен тип за стари хора	6	5	66	5	8%

4.2. Потребности, произтичащи от здравословни особености

Потребностите, произтичащи от здравословни особености се отнасят до хората с физически увреждания, с деменция, с психични разстройства, с умствена изостаналост, със сетивни нарушения. Хората с увреждания са разпределени неравномерно по територията на страната и изследването изисква разглеждане на броя им на местно ниво. Основните социални услуги към тях включват грижа в домашна среда и в институция.

Рискови групи

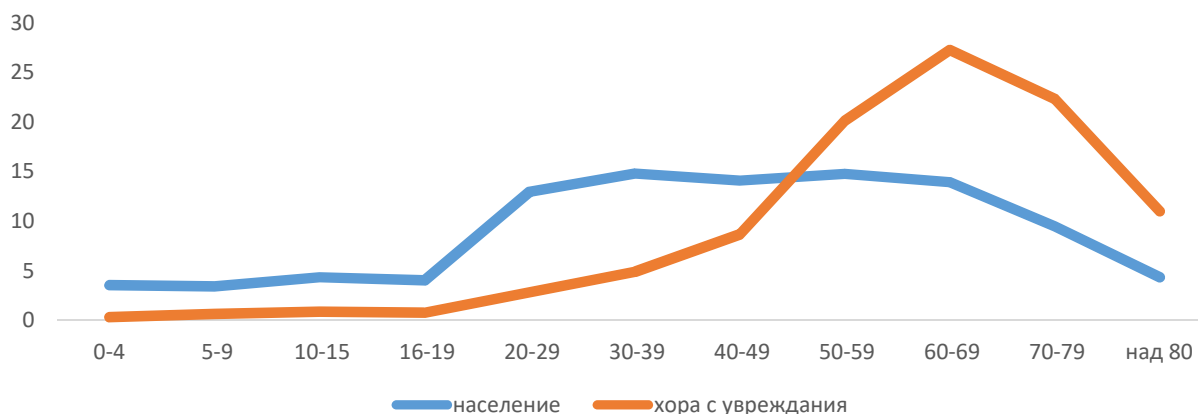
Рисковите групи са хора с здравословни проблеми, които имат нужда от социални услуги. Здравословните особености могат да засягат психическото или физическото здраве на индивидите, деца или възрастни.

В България няма надеждна статистика за точния брой на хората с увреждания. Според данните за финансова подкрепа за хора с трайни увреждания в програмния бюджет на МТСП за 2021 г.¹⁰ месечна подкрепа ще получават около 670 хиляди души. Месечните помощи за деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст (до 20 г., ако учат) пък ще бъдат около 26 хиляди.

Разпределението на хората с увреждания по възрастови групи може да се види от данните на НСИ от последното преброяване на населението в страната от 2011 година. Разминаването между дела на хората с увреждания и този на общия брой на хората от населението по възрастови групи показва значителния дял на настъпилите увреждания на по-късна възраст.

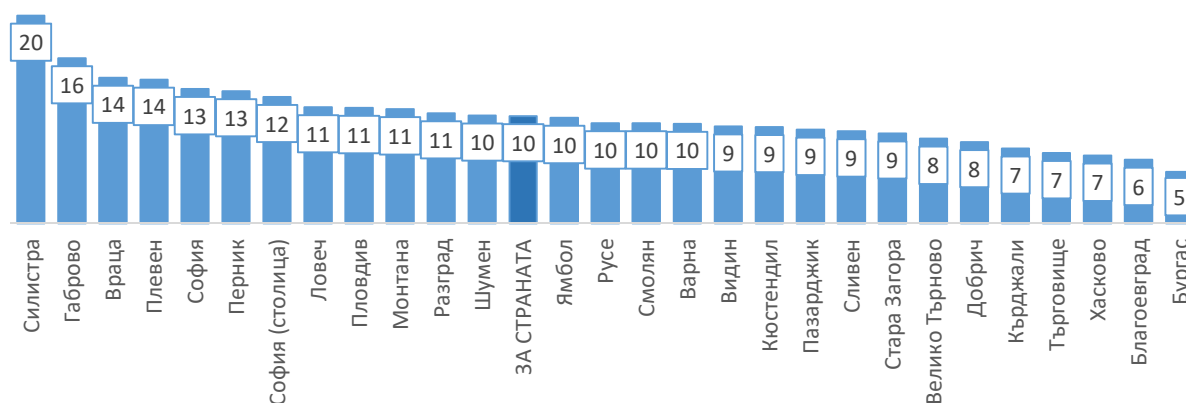
¹⁰ Проектобюджет за 2021 г. и актуализирана бюджетна прогноза на Министерство на труда и социалната политика.

Графика 3: **Дял на населението и дял на хората с увреждания по възрастови групи към февруари 2011 г., %**
Източник: НСИ, собствени изчисления

По-високият дял на хората с увреждания в по-късна възраст, особено между 50 и 70-годишна възраст, обяснява неравното разпределение на хората с увреждания в области със сравнително застаряващо население. Най-висок е делът на хората с увреждания от общото население в областите Силистра, Габрово, Враца, Плевен.

Графика 4: **Дял на лицата на над 16 г. с увреждания към февруари 2011 г. по области, %**
Източник: НСИ, собствени изчисления

Социални услуги

Социалните услуги за хора с увреждания се делят ясно на такива, насочени към пълнолетните лица и такива, насочени към децата. Поради тази причина и тук са разгледани по отделно.

Изследването на данните показва огромни разлики както според типа на услугите за хора с увреждания, така и според обектите на услугата – деца или възрастни.

Първо, недостигът в капацитета за грижите за пълнолетните лица и старите хора с увреждания в институции е значително по-висок от недостига при услугите, предоставящи грижа в домашната среда. Възможна причина за това е и краткосрочността на „по-меките“ мерки, съответно по-малко чакащи за услугата, и вероятността възрастните хора да не знаят или да се

притесняват от ползването на грижи в домашна среда. В същото време потребността от настаняване в институция обикновено е неотменна и неотложна в случаите на по-тежки заболявания и увреждания и невъзможност на възрастните хора да се обгрижват сами или от близки лица.

Второ, недостигът в предлагането на социални услуги на пълнолетни лица и стари хора с увреждания е значително по-висок от този при услугите за деца с увреждания. Тази практика е продиктувана от политиката на българските правителствата да насочват приоритетно грижата към децата с увреждания; полагането на грижи за децата от техните родители и невъзможност на мигрантите (към друга държава или вътре в държавата) да са близо до възрастните си родители.

Социални услуги за пълнолетни лица и стари хора с увреждания

Домове за пълнолетни лица с увреждания

"Дом за пълнолетни лица с увреждания" е специализирана институция за хора с увреждане, установено с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, в която са създадени условия за обслужване, отговарящи на ежедневните, социалните и терапевтичните потребности и на потребностите от организация на свободното време и личните контакти на потребителите.

Домовете за хора с увреждания се делят според вида на увреждането и водещата диагноза – „деменция“, „психични разстройства“, „умствена изостаналост“, „физически увреждания“ и „сетивни нарушения“.

Към края на 2020 г. в страната действат 79 дома за пълнолетни лица с увреждания. Към ноември 2020 г. настанените в тях са 4559 души като близо две хиляди от тях са в Домове за пълнолетни лица с умствена изостаналост. В същото време 4310 души чакат за настаняване в петте вида домове. Огромният недостиг е най-значителен при Домовете за пълнолетни лица с психически разстройства, където чакащите са два пъти повече от настанените.

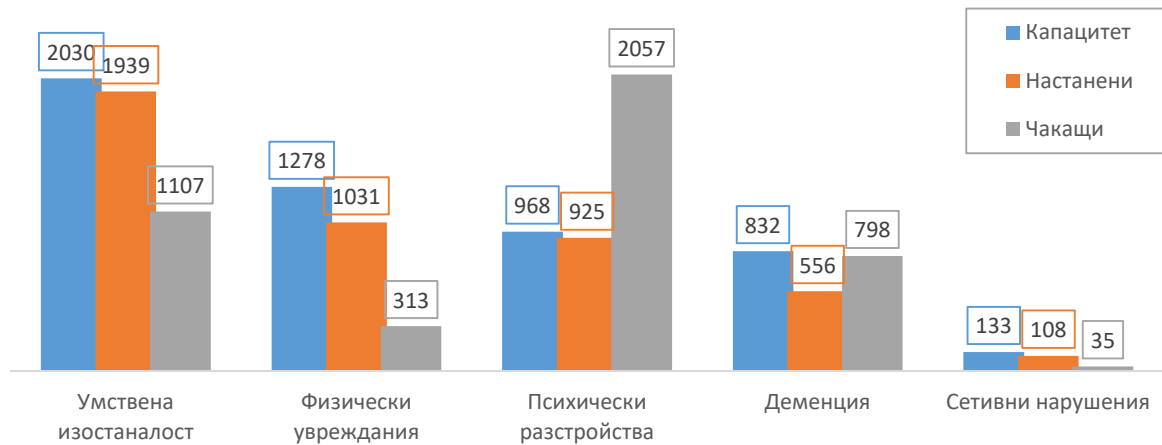
Капацитетът на нито един от типовете Домове за пълнолетни лица с увреждания не е запълнен (общо 5241 места), но дори и при максимално настаняване броят на чакащите би бил значителен.

Най-много свободни места има в Домовете за хора с деменция (33%) и в Домовете за хора с физически увреждания и със сетивни увреждания (по 19%). Най-малко са свободните места в Домовете за хора с психически разстройства и с умствена изостаналост (по 4%), но абсолютният брой на чакащите за настаняване в тях е най-голям – съответно 1107 и 2057 души.

През последните години се наблюдава спад на броя на настанените и на чакащите с по около 2% годишно.

Графика 5: **Домове за пълнолетни лица в увреждания, 2020 г., брой лица**
АСП

Източник:

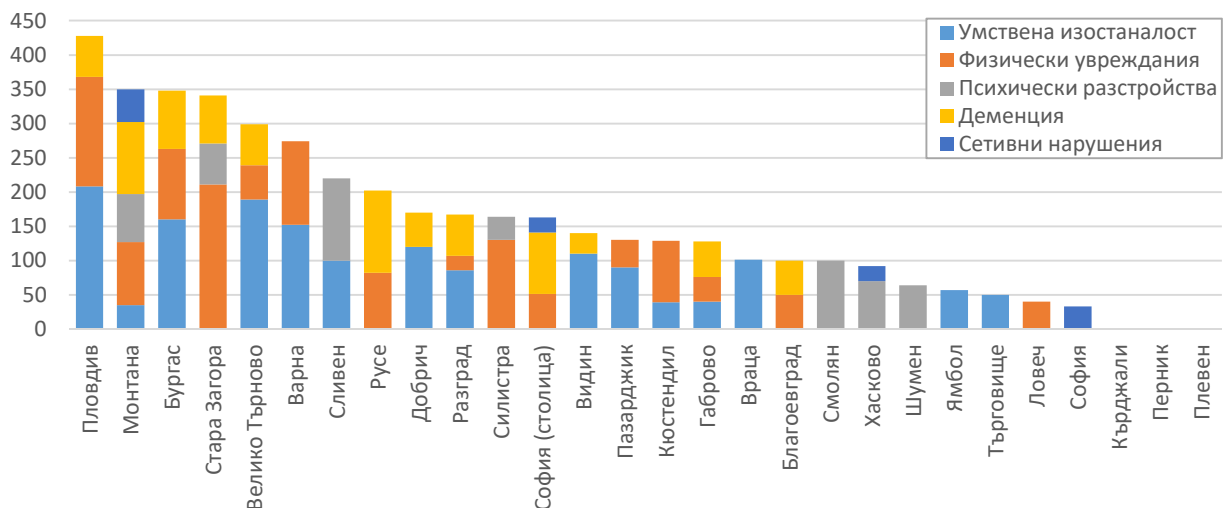

Домовете за хора с увреждания са неравномерно разпределени по територията на страната. С най-голямо покритие са Домовете за лица с умствена изостаналост – такива функционират в 26 общини. Разглеждани по области, данните показват, че Монтана е единствената област в страната, в която има домове за пълнолетни с увреждания от всички типове.

Към началото на 2021 г. най-висок е капацитетът за настаняване в областите Пловдив (428), Монтана (350), Бургас (348), Стара Загора (341). В областите Кърджали, Перник и Плевен пък няма нито един дом.

Графика 6: **Капацитет за настаняване в Домове за пълнолетни лица с увреждания, февруари 2021 г., брой лица**
изчисления

Източник: АСП, собствени

Отношението на броя на хората с увреждания и капацитетът за настаняване в домовете подрежда областите по подобен начин. Относителният брой на местата за настаняване (на хиляда души над 16-годишна възраст с увреждания) е най-висок в областите Бургас (29), Монтана (28) и Велико Търново, Сливен и Видин (по 23).

Таблица 6: **Домове за пълнолетни лица с увреждания към ноември 2020 г.**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Дом за пълнолетни лица с деменция	14	14	556	798	144%
Дом за пълнолетни лица с психични разстройства	13	12	925	2057	222%
Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост	27	26	1939	1107	57%
Дом за пълнолетни лица с физически увреждания	21	21	1031	313	30%
Дом за пълнолетни лица със сетивни нарушения	4	4	108	35	32%

Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с увреждания

"Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с увреждания" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на пълнолетни лица с увреждане с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

Центровете за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с увреждания се делят според вида на увреждането – „деменция“, „психични разстройства“, „умствена изостаналост“ и „физически увреждания“.

Действащите центрове в България са 130. Към ноември 2021 г. в тях са настанени общо 1531 души, капацитетът е запълнен на 89% (от общо 1718 места), а чакащите са 7937 души, или пет пъти повече от настанените и изобщо от капацитета на този тип центрове. Най-голям е броят на чакащите в Центровете за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психически разстройства – над десет пъти повече от настанените, като чакащите са значителен брой за всички отделни центрове (с изключение на този в община Мадан, където няма чакащи).

През последните години се наблюдава огромно нарастване на чакащите за настаняване в Центровете от семеен тип. Докато недостигът през 2017 г. е двоен, през 2018 г. чакащите са три пъти повече, през 2019 г. – четири пъти и през 2020 г. – вече достигат пет пъти броя на настанените. Така за разглеждания почти четиригодишен период настанените се увеличават с 26%, а чакащите – с 228%. На практика наблюдаваме задържане на капацитета и съответно броя на настанените в центровете и значително повишаване в броя на желаещите да използват тази социална услуга.

Графика 7: Настанени и чакащи в Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с увреждания
Източник: АСП

Таблица 7: **Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с увреждания към ноември 2020 г.**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с деменция	24	19	242	455	188%
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства	42	27	551	5735	1041%
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост	42	27	510	1591	312%
Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания	22	16	228	156	68%

Дневни центрове за пълнолетни лица с увреждания

"Дневен център за пълнолетни лица с увреждания" е форма за подкрепа на пълнолетни лица с трайни увреждания, в които се създават условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните им потребности, както и на потребностите от организация на свободното време. Потребителите се подпомагат от професионалисти с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. В случаите, когато предоставянето на услугите е седмично, обслужването на потребителите е от понеделник до петък. Услугите в дневния център се предоставят полудневно или целодневно.

В края на 2020 г. в България действат 79 дневни центъра за пълнолетни лица с увреждания и 5 такива, предоставящи седмична грижа. Ползвателите им са 1985 души, а чакащите – 81 (или недостиг от 4%). През предходните три години броят на ползвателите и чакащите остава сравнително постоянен.

Таблица 8: **Дневни центрове за пълнолетни лица с увреждания към ноември 2020 г.**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Дневен център за пълнолетни лица с увреждания	79	65	1903	77	4%
Дневен център за пълнолетни лица с увреждания - седмична грижа	5	5	82	4	5%

Защитени жилища за лица с увреждания

"Защитено жилище за лица с увреждания" е форма на социална услуга за пълнолетни лица с увреждане с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 50%, които, подпомагани от специалисти, водят относително самостоятелен начин на живот в среда, близка до семейната. Капацитетът на услугата е до 8 места.

Защитените жилища за хора с увреждания се делят според вида на увреждането – „психични разстройства“, „умствена изостаналост“ и „физически увреждания“.

В България действат 126 защитени жилища за лица с увреждания с капацитет 1001 лица. Към ноември 2020 г. настанените в тях лица са 952, а чакащите за тази услуга – 2217 души (недостиг от 233%). Недостигът като цяло е повсеместен и чакащи има за почти всички защитени жилища в страната.

Най-голям е недостигът в защитените жилища за лица с психични разстройства, където чакащите са седем пъти повече от ползвателите и капацитета им (230 места).

През последните четири години се наблюдава намаление на капацитета и ползвателите на защитените жилища с 22% и в същото време увеличаване на чакащите с 57%.

Отново има голямо разминаване между потребността от социалната услуга и предоставянето ѝ.

Графика 8: **Ползватели и чакащи в защитени жилища за лица с увреждания, брой хора**
Източник: АСП

Таблица 9: **Защитени жилища за лица с увреждания към ноември 2020 г.**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Защитено жилище за лица с психични разстройства	27	20	225	1511	672%
Защитено жилище за лица с умствена изостаналост	86	55	644	693	108%
Защитено жилище за лица с физически увреждания	13	12	83	13	16%

Други социални услуги за хора с увреждания

В допълнение, хората с увреждания могат да ползват и социалните услуги Домашен социален патронаж, Асистенция, Механизъм за личната помощ по Закона за личната помощ, Грижи в домашна среда, Домове за стари хора, Дневни центрове за стари хора (описани по-горе – в глава „Потребности, произтичащи от демографски особености“).

Социални услуги за деца с увреждания

Дневни центрове за деца с увреждания

"Дневен център за деца и/или младежи с увреждания" е форма за подкрепа на деца, младежи с трайни увреждания или тежки множествени увреждания, в които се създават условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните им потребности, както и на потребностите от организация на свободното време. Потребителите се подпомагат от професионалисти с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. Специалисти от персонала на дневните центрове участват в мултидисциплинарни екипи по чл. 16, ал. 5 от Закона за социално подпомагане за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и изготвяне на индивидуален план

за подкрепа. В случаите, когато предоставянето на услугите е седмично, обслужването на потребителите е от понеделник до петък.

В страната действат 95 дневни центъра за деца и/или младежи и 6 такива със седмична грижа. Общо ползващите към месец ноември 2020 г. са 2752, като само в дневния център за деца с увреждания в район Лозенец на столицата има 51 чакащи. Броят на дневните центрове се увеличава от 91 през 2017 г., а броят на ползвателите се повишава с около 3-4% годишно.

Таблица 10: **Дневни центрове за деца и/или младежи с увреждания към ноември 2020 г.**

Източник: АСП

Институция	Брой	Общини	Ползватели
Дневен център за деца и младежи с тежки множествени увреждания	2	2	41
Дневен център за деца и младежи с увреждания	26	23	768
Дневен център за деца и младежи с увреждания-седмична грижа	6	5	138
Дневен център за деца и/или младежи с увреждания	64	56	1710
Дневен център за деца с увреждания	3	3	95

Центрове за настаняване от семеен тип за деца с увреждания

"Център за настаняване от семеен тип" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица - не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица.

В България действат 122 центъра за настаняване от семеен тип за деца и/или младежи с увреждания. Към месец ноември 2020 г. настанените в тях са 1416, а чакащите – 35 (2% недостиг). През последните няколко години се наблюдава постепенно намаляване на броя на центровете и намаляване на броя на настанените, но и леко нарастване на броя на чакащите.

Таблица 11: **Центрове за настаняване от семеен тип за деца и/или младежи с увреждания към ноември 2020 г.**

Източник: АСП

Институция	Брой	Общини	Ползватели
Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания	7	6	72
Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания	107	52	1289
Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания, с потребност от постоянни медицински грижи	8	7	55

4.3. Потребности, произтичащи от икономически особености

Потребностите, произтичащи от икономически особености са отражение на финансовото състояние на индивидите и семействата.

Голяма част от лицата с потребности, произтичащи от икономически особености получават социални услуги за стари хора и хора с увреждания (описани в глава „Потребности, произтичащи от демографски особености“ и глава „Потребности, произтичащи от здравословни особености“).

Фокусът тук е върху други рискови групи и включва хората без дом, бежанците, жертвите на трафик.

Рискови групи

Бездомни лица

За периода януари-септември 2020 г. в страната са регистрирани 959 бездомни лица. На 87% от тях е предложено ползване на социални, здравни и др. услуги, а 61% действително са ползвали услуги за периода.

Данните по общини показват, че регистрираните бездомни лица почти изцяло са в областните центрове.

Най-голям е относителният брой на регистрираните бездомни лица в столицата – 45 на 100 хиляди души от населението (общо 595 бездомни лица), следван от област Пловдив – 19 на 100 хиляди души (128 лица). В седем области няма регистрирани бездомни лица – Благоевград, Враца, Добрич, Кюстендил, Ловеч, Перник, София.

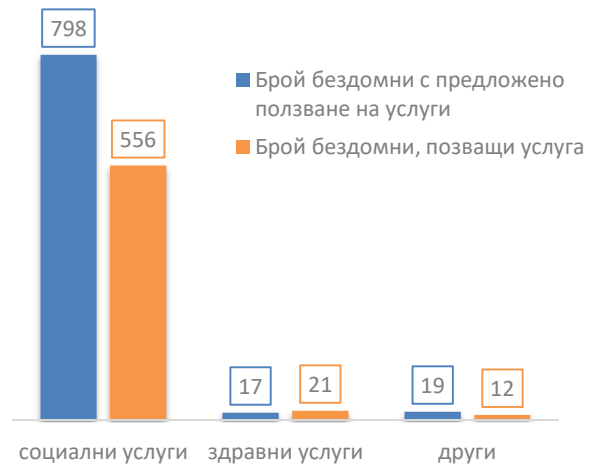
Бежанци

В периода януари-септември 2020 г. АСП е работила по 26 случая на бежанци, от които 17 в столицата, 4 в община Пловдив и по един в общините Белица, Силистра, Нова Загора, Сливен и Симеоновград.

През 2019 г. отдел „Закрила на детето“ е работил по 16 случая на непридружени деца, чужди граждани (в т.ч. деца-бежанци), спрямо които са били предприети мерки за закрила по реда и условията на Закона за закрила на детето. Същите са били настанени в социални услуги от резидентен тип (СУРТ). Населени места/области: София-област; Пазарджик; Русе; София-град; Сливен и Хасково.

През 2020 г. (януари – септември) отдел „Закрила на детето“ е работил по 3 случая на непридружени деца, чужди граждани в т.ч. деца бежанци, спрямо които са били предприети мерки за закрила по реда и условията на Закона за закрила на детето. Същите са били настанени в социални услуги от резидентен тип (СУРТ). Населени места/области: Пазарджик; Видин и Враца.

Графика 9: **Бездомни лица и социални услуги, I-IX.2020 г., брой лица**
Източник: АСП

Лица, жертви на трафик

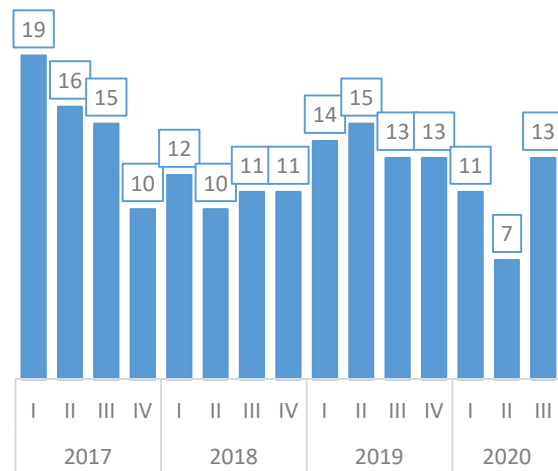
По данни на Националната комисия за борба с трафика на хора общият брой идентифицирани лица, жертви на трафик през 2019 г. е 94.

По данни на АСП през 2019 г. броят на подпомогнатите лица, идентифицирани като жертви на трафик е 31, от тях 11 непълнолетни. От тях 24 са жертви на трафик за сексуална експлоатация, а 7 – трудова експлоатация, в т.ч. просия и джебчийство.

Най-голям е броят на жертвите на трафик, получили социална услуга в община Варна (17 лица). Следват общините Червен бряг (3), Велико Търново и Перник (2) и Лясковец, Враца, Пещера, Бургас, Русе, Чирпан и Димитровград (с по едно лице).

В почти всички случаи лицата са настанени в институция от резидентен тип.

Графика 10: **Наблюдавани деца, жертви на трафик, брой на тримесечие**
Източник: АСП

Социални услуги

Разглежданите потребности, произтичащи от икономически особености могат да бъдат посрещнати от голям брой съществуващи услуги за оказване на помощ, съдействие и защита. Най-широка е мрежата на кризисните центрове, центровете за временно настаняване и приютите.

Кризисни центрове

"Кризисният център" е комплекс от социални услуги за пълнолетни лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция.

Към края на 2020 г. в страната функционират шест кризисни центъра за пълнолетни лица в общините Варна, Перник, Пловдив, Русе, Стара Загора и Димитровград. Общият брой ползвателите е 34 души. През 2019 г. ползвателите са 37, а през 2018 г. – 50.

Кризисните центрове за деца като социална услуга от резидентен тип се предоставя за деца и младежи пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация. В Центровете се реализират дейности, насочени в посока оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция. На територията на страната като делегирани от държавата дейности функционират 19 кризисни центъра за деца, с общ капацитет 196 като към ноември 2020 г. броя на настанените деца и младежи е 85. Наблюдава се намаляване на ползвателите от 116 през 2019 година.

Таблица 12: **Кризисни центрове за пълнолетни лица и деца към ноември 2020 г.** Източник: АСП

Институция	Брой	Общини	Ползватели
------------	------	--------	------------

Кризисен център	6	6	34
Кризисен център за деца	19	16	85

Центрове за временно настаняване

"Център за временно настаняване" е форма на социална услуга, предоставяна на бездомни лица за срок не повече от 3 месеца в рамките на календарната година. Центърът осигурява място за живеене, съдействие за включване в курсове за квалификация и преквалификация и други обучителни курсове и/или за намиране на работа, както и за социалната адаптация на потребителите.

В края на 2020 г. в страната функционират 13 кризисни центъра на временно настаняване в 10 общини. Настанените са общо 482 души като най-много са в трите центъра в Столична община – общо 421 души.

По броя на чакащите може да се съди за значителния недостиг на капацитета. Към месец ноември 2020 г. чакащите са 345 души или недостиг от 72%. Най-голямата част от тях са в столицата и по-специално в район Люлин – 326 чакащи.

През последните няколко години се наблюдава сериозен ръст в броя на чакащите за временно настаняване – през 2020 г. те са с 66% повече отколкото през 2017 година. Ръстът на отношението между настанените и чакащите пък нараства от 36% до 72% или двойно нарастване на недостига.

Графика 11: **Настанени и чакащи в центрове за временно настаняване, брой хора**
Източник: АСП

Таблица 13: **Центрове за временно настаняване към ноември 2020 г.**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Център за временно настаняване	13	10	482	345	72%

Центрове за социална рехабилитация и интеграция

"Център за социална рехабилитация и интеграция" е форма на почасова подкрепа на деца/пълнолетни лица, свързана с извършване на рехабилитация и социални и психологически консултации, съдействие за професионално ориентиране и реализация, възстановяване на умения за водене на самостоятелен живот, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване, включително за хора със зависимости.

Центровете за социална рехабилитация и интеграция имат значителен брой ползватели. Към месец ноември 2020 г. те обхващат 6475 души, от които 4531 пълнолетни лица и 1944 деца и младежи. Броят на чакащите е сравнително нисък – 177 души или 3% недостиг.

През последните години се наблюдава увеличаване на броя на центровете за временно настаняване – от 91 през 2017 г. до 166 през 2020 година.

Повишаване има и при броя на ползвателите на услугите на центровете – от 3567 през 2017 г. до 6475 към ноември 2020 г. или с 82%.

Графика 12: Брой центрове за социална рехабилитация и интеграция и брой на ползвателите им
Източник: АСП

Таблица 14: Центрове за социална рехабилитация и интеграция на пълнолетни лица, младежи и деца към ноември 2020 г.
Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Център за социална рехабилитация и интеграция за лица	112	85	4531	99	2%
Център за социална рехабилитация и интеграция за деца	53	38	1919	78	4%
Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и младежи	1	1	25	0	0%

Приют

"Приют" е форма на социална услуга, предоставяна за срок не повече от 3 месеца в рамките на календарната година за определена част от денонощието (от 17,00 ч. на текущия ден до 10,00 ч. на следващия ден) на бездомни лица и семейства при неотложна необходимост от задоволяване на базовите им потребности, свързани с осигуряване на подслон, храна, хигиена и социално консултиране.

Към ноември 2020 г. в страната действа един приют на държавна издръжка в град Пловдив, след като приютът в гр. Русе става Център за временно настаняване в началото на 2020 година. Приютът в гр. Пловдив е с капацитет от 25 места, а към ноември са настанени 11 лица и са записани 44 чакащи.

4.4. Потребности, произтичащи от семейни особености

Потребностите, произтичащи от семейни особености обхващат живота на децата и родителите като част от семейството и проблемите в семейната им среда. Тук се включват насилието в домашна среда на член от семейството, децата на улицата и противообществените прояви на малолетни, приемната грижа.

Рискови групи

Лица, жертви на домашно насилие

Една от рисковите групи, имащи потребности от социални услуги, произтичащи от семейни особености включва жертвите на домашно насилие.

По данни на АСП през 2019 г. съдебните производства по Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН) в страната са 782. Забелязва се сериозен ръст спрямо предходните години – от 715 през 2018 г. и 464 през 2017 година. Само за първото полугодие на 2020 г. делата по ЗЗДН са 350. Данните показват значителни различия между отделните области. През 2019 г. относителният брой на делата по ЗЗДН в страната е 11 на 100 хиляди души от населението. Най-висок е броят им в областите Перник (33 дела на 100 хил. души или общо 39 дела) и Видин (30 дела на 100 хил. души или общо 25 дела), а най-нисък – в областите Ямбол (0), Търговище и Русе (с по 3 дела на 100 хил. души или съответно 3 и 7 дела за годината). Делата в столицата са най-много като абсолютен брой – 166, но относителният им брой се доближава до средния за страната с 12 дела на 100 хиляди души от населението.

Друга статистика, която очертава мащабът и териториалното разпределение на тази рискова група е броят на идентифицираните жертви на домашно насилие. Данните на АСП за периода януари-септември 2020 г. показват, че общия брой на жертвите е 462. Идентифицирани жертви има в ¼ или 74 от общините, като в общия случай най-голям е броят им в областните центрове. Отново се наблюдават големи различия между отделните области. И в абсолютен, и в относителен брой с най-много жертви на домашно насилие се отличават областите Силистра, Велико Търново и столицата, а с най-малко – областите Видин, Сливен и Шумен.

Карта 7: Брой на идентифицираните жертви на домашно насилие за периода януари-септември 2020 г., абсолютен брой и относителен брой на 100 000 души от населението
Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

Брой на идентифицираните жертви на домашно насилие за периода януари - септември 2020 г., Източник: АСП

Брой на идентифицираните жертви на домашно насилие за периода януари - септември 2020 г. на 100 хиляди души от населението

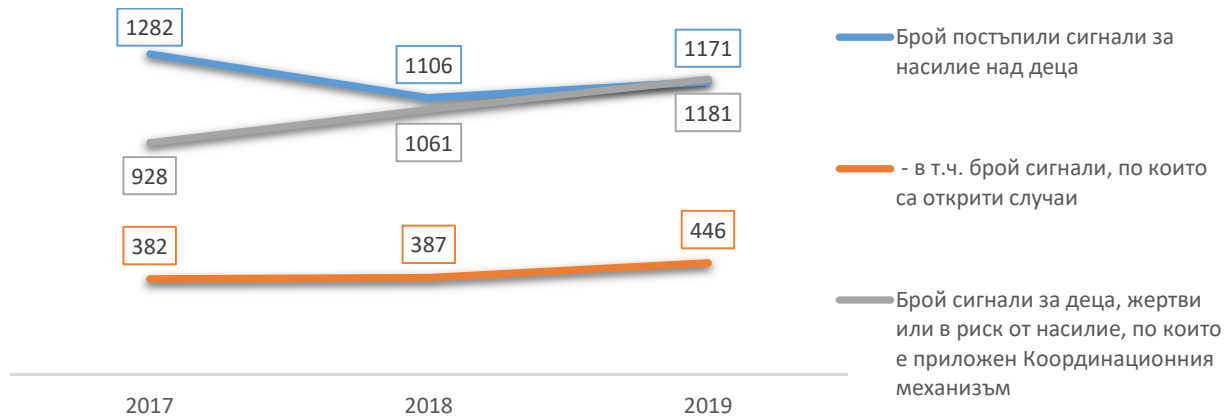
Видин	0	Пловдив	3	Пазарджик	6	Стара Загора	8
Сливен	1	Враца	3	Ямбол	6	Кюстендил	9
Шумен	1	Кърджали	3	Хасково	6	София	10
Габрово	1	Варна	4	Разград	6	Плевен	10
Благоевград	2	Търговище	5	Перник	7	София (столица)	10
Русе	2	Ловеч	5	Смолян	7	Велико Търново	19
Добрич	2	Монтана	6	Бургас	8	Силистра	23

Рискова група от домашно насилие са и децата. Сигналите за насилие над деца през последните години варират между 1100 и 1200 годишно, от които около 1/3 се потвърждават от предприетите проверки. Същевременно броят на децата, при които е приложен Координационния механизъм за взаимодействие при работа по случаи на деца, жертва или в риск от насилие нараства. През 2019 г. отговорните органи са предприели спешни действия и мерки в защита на децата по 1181 сигнала – с 27% повече в сравнение с 2017 година.

Графика 13: **Сигнали за насилие над деца, жертви или в риск от насилие**
АСП

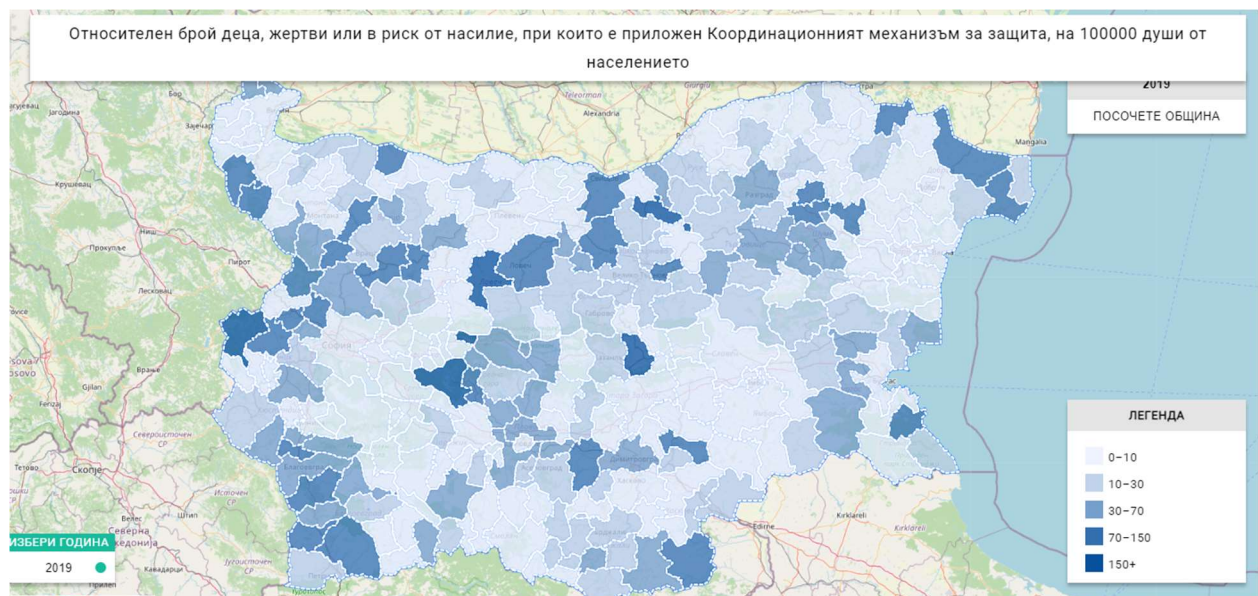
Източник:

Случаи на приложен Координационен механизъм за защита на деца, жертви или в риск от насилие има в 169 общини, разпределени в цялата страна. С най-много са общините Панагюрище (69), Шумен (32), Благоевград (30), Ловеч (30). Спрямо населението относителният им брой е най-голям в общините Бяла (Русе), Антон, Панагюрище, Трън, Угърчин.

Карта 8: **Относителен брой деца, жертви или в риск от насилие, при които е приложен Координационният механизъм за защита, на 100 000 души от населението, 2019 г.**

Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

Деца на улицата

АСП събира данни за децата на улицата. Броят на сигналите варира през годините, но средногодишният им брой е около 100. От тях 40% се потвърждават и се взимат мерки за защита (описани по-долу, например полицейска закрила).

През 2019 г. подадените сигнали за 106, а потвърдените случаи 44. Само до месец октомври 2020 г. подадените сигнали са 89, а потвърдените – 41.

Най-много са потвърдените случаи в община Хасково – 6. За целия почти четиригодишен период с налични данни потвърдените случаи на деца на улицата са 149, разпределени в 70 общини през годините.

Деца в приемни семейства

В края на 2020 г. приключи изпълнение на схема „Приеми ме“ по ОП „Развитие на човешките ресурси“. От 2021 г. финансирането на възнагражденията на приемните семейства и издръжката на децата, настанени в тях, преминават по бюджетна програма „Подкрепа на децата и семействата“. Програмният бюджет на Министерство на труда и социалната политика показва, че за периода 2021-2023 г. за приемна грижа в България се предвижда настаняването на 2300 деца в 2250 приемни семейства и бюджет от близо 35 млн. лв. (6,5 млн. лв. за издръжка и 28 млн. лв. за възнаграждения) годишно.

Към момента, въпреки че има приемни семейства, в които няма настанени деца, приемната грижа страда от редица пречки за ефективно функциониране и ежегодно Агенцията за социално подпомагане (АСП) отчита недостиг от около 500-600 приемни семейства.

Първо, липсата на достатъчно желаещи за приемни родители може да се обясни с факта, че професионалните приемни семейства се наемат на граждански договори. От една страна, това означава, че те нямат осигурителни права за болест, безработица, майчинство и др., а от друга – че между настаняването на две деца, семействата на практика са без доходи.

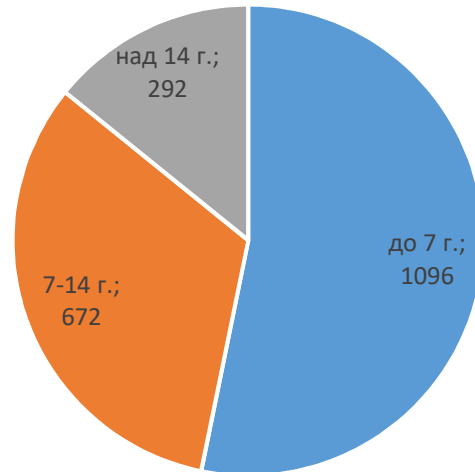
Графика 14: **Сигнали за деца на улицата**
Източник: АСП

Второ, липсата на настанени деца в регистрирани приемни семейства може се обясни с разликите в заявения профил на децата, за които приемните родители предпочитат да се грижат и действителния профил на децата в нужда. Така например трудностите и ограничената подкрепа при отглеждането на деца с увреждания е една от причините за липса на приемни родители, които са съгласни да се грижат за дете с увреждания. Друг пример са предпочитанията за грижа за по-малки деца, при които влошената среда не е нанесла толкова големи и трайни последствия. Данни на АСП показват, че от 2060 настанени деца в приемни семейства през 2019 г. най-голям е дялът на тези до 7-годишна възраст – 1096 деца или 53%, 672 деца или 33% от настанените са на възраст между 7 и 14 години, а 292, или едва 14%, са тези над 14 годишна възраст (до навършване на 18 години или най-много до 20 години, ако детето учи в средното образование).

Графика 15: **Деца, настанени и пребивавали в приемни семейства по възраст, 2019 г.**

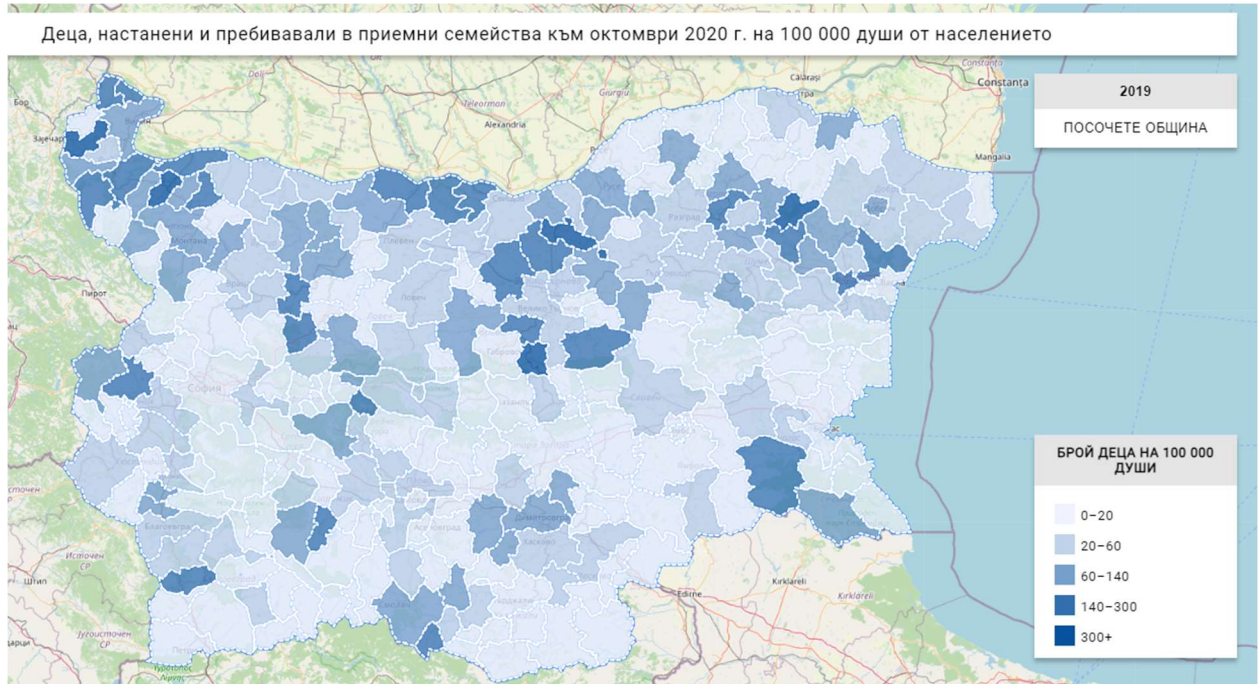
Източник: АСП

Трето, желаещите да се грижат за деца в риск са неравно разпределени на територията на страната и не отговарят на нуждите от приемна грижа. При краткосрочното настаняване, проследяването на развитието на детето и работата на социалните служители с приемните родители, настаняването на детето в същия град е първата най-добра алтернатива. По данни на АСП към месец октомври 2020 г. най-много са децата в приемни семейства в областите Плевен (151), Велико Търново (135) и Шумен (130), а най-малко в Кърджали (15), Ямбол (18) и Силистра (24). Относителният им брой (спрямо населението) пък е най-висок в областите Видин, Монтана и Шумен и най-нисък в столицата, Кърджали и Бургас. Към месец октомври 2020 г. в 76 общини няма деца, настанени в приемни семейства. Най-много са в общините Димитровград (58), Павликени (50), Столична община (47), Монтана (44), Плевен (42) и Видин (40). Относителният им брой (спрямо броя на населението) пък е най-висок в общините Кула, Бяла (Русе), Брусарци, Трявна, Никола Козлево.

Общинската карта ясно показва, че относителният брой на децата в приемни семейства е съсредоточен в Северна България и по-специално Северозапада. Причини за това могат да се търсят в по-високия дял на бедното население там и съответно по-големия относителен брой на деца в риск и на желаещите да са приемни семейства.

Карта 9: **Деца, настанени и пребивавали в приемни семейства към октомври 2020 г., брой деца на 100 000 души от населението**
Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

Противообществени прояви на малолетни и непълнолетни

Противообществените прояви на малолетни и непълнолетни деца също биха могли да се отнесат към семейни особености. По данни на АСП¹¹ през последните години се наблюдава ръст на възпитателните дела по Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) и те са разпръснати из цялата страна. През 2017 г. те са 3776, през 2018 г. нарастват до 4153, а през 2019 г. достигат 4811. За първото полугодие на 2020 г. делата по ЗБППМН са 1739.

Разделението по области показва, че през 2019 г. средният брой на възпитателните дела, отнесен към броя на населението е най-висок във Видин, Велико Търново и Монтана, а най-нисък – в Силистра, столицата и Стара Загора.

Социални услуги

Преходно жилище

"Преходно жилище" е форма на социална услуга за деца в риск по смисъла на Закона за закрила на детето от 15- до 18-годишна възраст, осигуряваща настаняване на не повече от 8 деца като мярка за закрила на детето и подкрепа от специалисти за придобиване на знания и практически умения за водене на относително самостоятелен начин на живот и подготовката им за включване в живота на общността.

Към ноември 2020 г. в страната действат 9 преходни жилища за пълнолетни лица и 16 преходни жилища за деца. В преходните жилища за пълнолетни са настанени 72 лица, а 18 са чакащите за жилища в общините Велико Търново, Кюстендил и Пловдив. В преходните жилища за деца

¹¹ За дела с участие на дирекции „Социално подпомагане“.

настанените са 88. През последните четири години няма сериозни изменения в броя на настанените в преходни жилища.

Таблица 15: *Преходни жилища за пълнолетни лица и деца към ноември 2020 г.*

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Преходно жилище	9	9	72	18	25%
Преходно жилище за деца	16	14	88	0	0%

Наблюдавано жилище

"Наблюдавано жилище" е форма на социална услуга за пълнолетни лица с увреждания или лица от 18- до 25-годишна възраст, които са били настанени извън семейството по реда на Закона за закрила на детето, осигуряваща настаняване и условия за водене на самостоятелен начин на живот. Подкрепата на лицата от специалисти се осъществява извън услугата чрез психологически, социални, правни и трудови консултации. Капацитетът на услугата е до 6 места.

Към месец ноември 2020 г. в страната действат 18 наблюдавани жилища в общо 15 общини. Ползвателите са 59, а чакащите – 25 (42% недостиг). През последните няколко години се наблюдава намаляване на заетите места и повишаване на чакащите за услугата, съответно на недостига на тази социална услуга.

Графика 16: *Наблюдавани жилища, брой ползватели и чакащи*

Източник: АСП

Таблица 16: *Наблюдавани жилища към ноември 2020 г.*

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Наблюдавано жилище	18	15	59	25	42%

Център за работа с деца на улицата

"Център за работа с деца на улицата" е комплекс от социални услуги, свързани с превенция на попадането на деца на улицата и отпадане от училище, социална рехабилитация и интеграция на деца, живеещи трайно или частично на улицата, чрез индивидуална работа с детето и неговото семейство, семейно консултиране и подкрепа, медицински и санитарно-хигиенни услуги, огромяване на децата, обучение в родителски умения.

Към месец ноември 2020 г. в страната действат 21 центъра за работа с деца на улицата, разположени в 15 общини, които работят с 382 деца. Голяма част от тях са в столицата (116) и област София (57). Предвид, че потвърдените случаи за деца на улицата са в 70 общини, очевидно няма припокриване на наличието на деца на улицата и центрове за работа с тях.

В периода 2017-2019 г. се наблюдава ръст на включените в социалната услуга деца – от 370 през 401 до 428 деца или повишение от 16%.

Таблица 17: **Центрове за работа с деца на улицата към ноември 2020 г.**

Източник:

АСП

Институция	Брой	Общини	Ползватели
Център за работа с деца на улицата	21	15	382

Звено „Майка и бебе“

Звено "Майка и бебе" предоставя временно настаняване до 6 месеца на бременни жени и майки в риск да изоставят децата си, насърчава родителската привързаност, подпомага младите майки чрез социално, психологическо и юридическо консултиране и подкрепа.

В страната има 13 звена „Майка и бебе“ в 13 различни общини, а настанените през 2020 г. до месец ноември са 39 - в общините Варна (6), Враца и столицата (по 5), Пловдив (4), Стара Загора (3), Разград и Сливен (по 2) и Монтана и Търговище (по 1). През 2017 г., 2018 г. и 2019 г. са съответно 33, 32 и 34.

Таблица 18: **Звена „Майка и бебе“ към ноември 2020 г.**

Източник:

АСП

Институция	Брой	Общини	Ползватели
Звено "Майка и бебе"	13	13	39

Приемна грижа

"Приемна грижа" е отглеждане и възпитание в семейна среда на дете, което е настанено в семейство на роднини или близки или в приемно семейство.

Средногодишният брой на приемните семейства от регистъра на утвърдените приемни семейства е около 2200 като малка част от тях (под 1%) са доброволни, а останалите – професионални.

През последните няколко години се наблюдава намаляване на приемните семейства, но и намаляване на настанените деца.

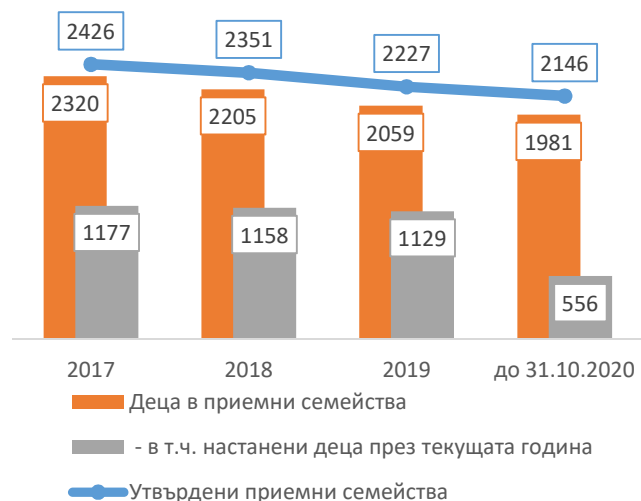
Към месец октомври 2020 г. най-голям брой приемни семейства има в областите Плевен (166), Шумен (143), Варна (138), Монтана (134).

Център за обществена подкрепа

"Център за обществена подкрепа" е форма на социална услуга, в която се извършват дейности, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от резидентна грижа. В центъра се извършват: социално и психологическо консултиране на деца и семейства в риск; оценяване на родителски капацитет, посредничество в случаи на родителско отчуждение и конфликт при развод/раздяла, оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители,

Графика 17: **Приемни семейства и настанени деца**

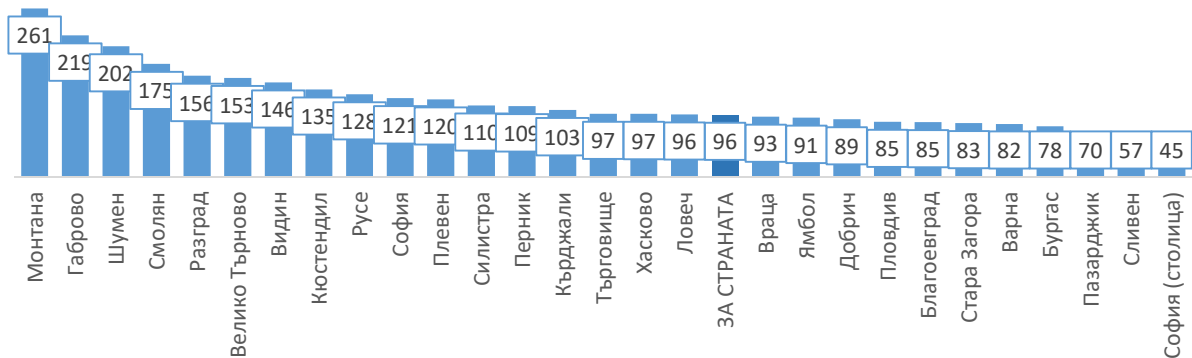
Източник: АСП

консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми, реализиране на социални програми за деца и семейства в риск.

Към месец ноември 2020 г. в страната действат 143 центъра за обществена подкрепа, разпределени в 121 общини. Ползвателите са общо 6669. В всяка една област има поне по два центъра, но ползвателите варират значително. Абсолютният им брой е най-висок в столицата, Пловдив и Варна, но неравното разпределение се вижда при изчисляването на относителния им брой спрямо населението. С най-голям брой ползватели са сравнително бедните и застаряващи области – Монтана (261 на 100 хиляди души население), Габрово (219), Шумен (202), Смолян (175), Разград (156), Велико Търново (153), Видин (146). Най-малък пък е броят им в столицата (45 на 100 хиляди души население), Сливен (57), Пазарджик (70), Бургас (78), Варна (82), Стара Загора (83).

Графика 18: **Ползватели на Центровете за обществена подкрепа към ноември 2020 г., брой на 100 000 души от населението**
Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

През последните няколко години се забелязва ръст както на броя на Центровете за обществена подкрепа, както и на лицата, включени в услугите им. През 2017 г. центровете са 124 с 5775 ползватели, през 2018 г. – 135 с 6536 ползватели, през 2019 г. – 141 с 6967 ползватели или ръст на включените лица с над 20% спрямо 2017 година.

Таблица 19: **Центрове за обществена подкрепа към ноември 2020 г.**

Източник: АСП, собствени изчисления

Институция	Брой	Общини	Ползватели	Чакащи	Недостиг
Център за обществена подкрепа	143	121	6669	28	0,4%

Център за настаняване от семеен тип за деца

"Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой деца - не повече от 15.

През 2020 г. в страната има 145 такива центъра, разпределени в 77 общини, а към ноември 2020 г. настанените деца са 1327 (за 2018 и 2019 г. настанените са малко над 1400); чакащите за свободно място са 12 – 4 в община Пловдив и 8 в община Ямбол.

Най-много са настанените в общините Пловдив, столицата и Пазарджик. Кюстендил е единствената област, в която няма такъв център. Относителният брой на настанените обаче дава ясна картина за неравномерното разпределение на настанените в Центровете от семеен тип деца. Отново най-голям е броят им в областите със сравнително застаряващо и бедно население. Настанените деца достига над 40 на 100 хиляди души в областите Враца, Видин и

Пазарджик. С над 30 пък са в областите Пазарджик, Велико Търново, Шумен, Силистра, Монтана и Плевен.

Най-малко пък са в Кюстендил (поради липса на център), Русе, Благоевград, столицата, Варна и Хасково – всички с по под 10 настанени на 100 хиляди души от населението.

Графика 19: **Настанени в Центрове за настаняване от семеен тип за деца без увреждания към ноември 2020 г., брой на 100 000 души от населението**

Източник: АСП, НСИ, собствени изчисления

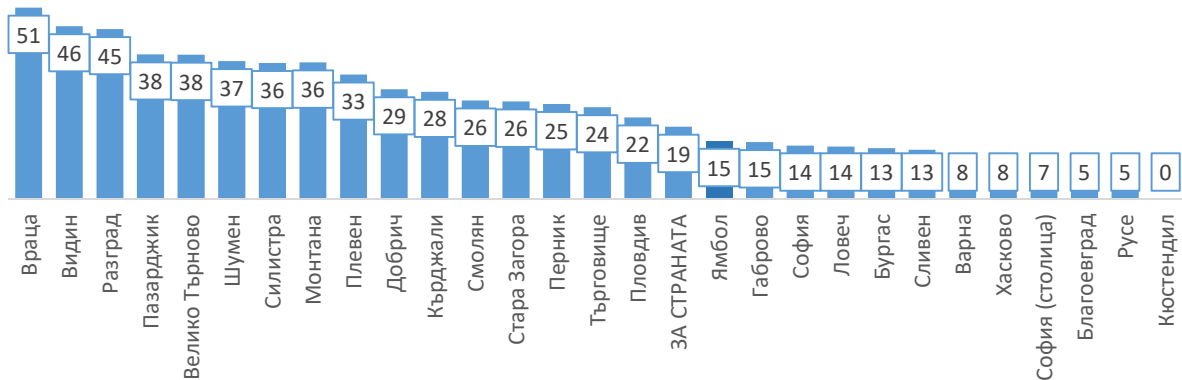

Таблица 20: **Центрове за настаняване от семеен тип за деца без увреждания към ноември 2020 г.**

Източник:

АСП

Институция	Брой	Общини	Ползватели
Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания	145	77	1327

Дом за деца, лишени от родителска грижа

През 2020 г. в страната действат 6 дома за деца, лишени от родителска грижа, в които към ноември 2020 г. са настанени общо 1327 деца.

През последните години, в съответствие с политиките за извеждане на децата от домовете и закриването на тази институция, броят на домовете и настанените в тях драстично намалява. От 2017 г. до ноември 2020 г. броят на домовете намалява от 20 до 6 (в този в община Петрич вече няма деца), а на настанените в тях деца – от 361 до 43 или с близо 90%.

Към ноември 2020 г. настанените деца са в домовете в общините Враца (10 деца), Смолян (10 деца) и Стара Загора (23 деца, разпределени в три дома).

Графика 20: **Домове за деца, лишени от родителска грижа и настанени в тях**

Източник: АСП

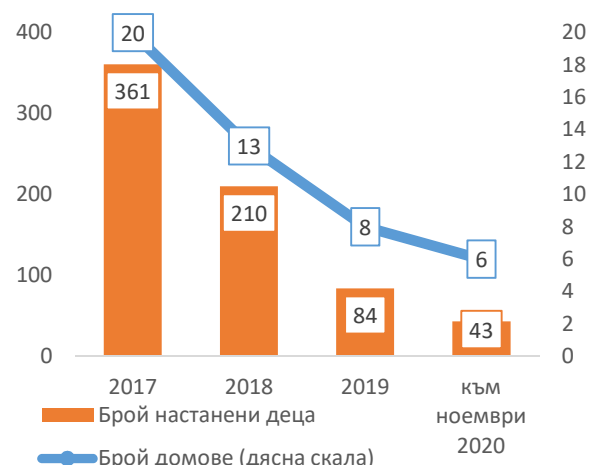

Таблица 21: **Домове за деца, лишени от родителска грижа към ноември 2020 г.** Източник: АСП

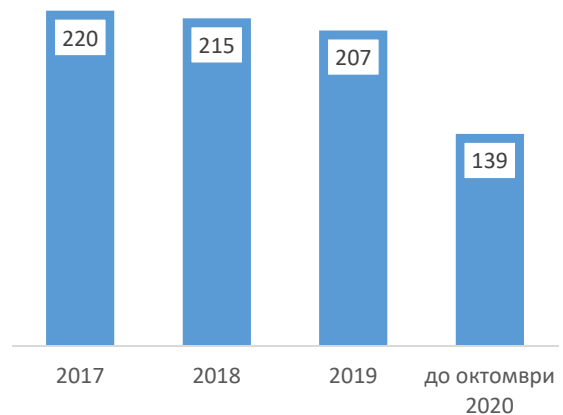
Институция	Брой	Общини	Ползватели
Дом за деца, лишени от родителска грижа от 7 до 18/20 г.	6	4	43

Полицейска закрила на деца

Полицейската закрила на деца се урежда в Наредбата за условията и реда на предоставяне на полицейска закрила. Тя се предоставя, когато (чл. 3):

1. детето е обект на престъпление;
2. има непосредствена опасност за живота или здравето на детето;
3. има опасност детето да бъде въввлечено в извършването на престъпление;
4. детето е изгубено или е в безпомощно състояние;
5. детето е останало без надзор.

Графика 21: **Брой деца, на които е предоставена полицейска закрила**
Източник: АСП

През последните няколко години, броят на децата, на които е предоставена полицейска закрила постепенно намалява. По данни на АСП до октомври 2020 г. защитените от полицията деца са 139 при 220 през 2017 година.

До октомври 2020 г. няма деца, на които е предоставена полицейска закрила в пет области – Ямбол, Търговище, Смолян, Добрич и Враца. Най-голям е броят им в областите Бургас (23), Благоевград (19), Перник (10).

4.5. Потребности, произтичащи от географски особености

Потребностите, произтичащи от географски особености могат да възникнат поради географска отдалеченост на населението от точките за достъп до основни стоки и услуги. Основните засегнати са възрастните хора, които имат нужда от грижа и асистенция.

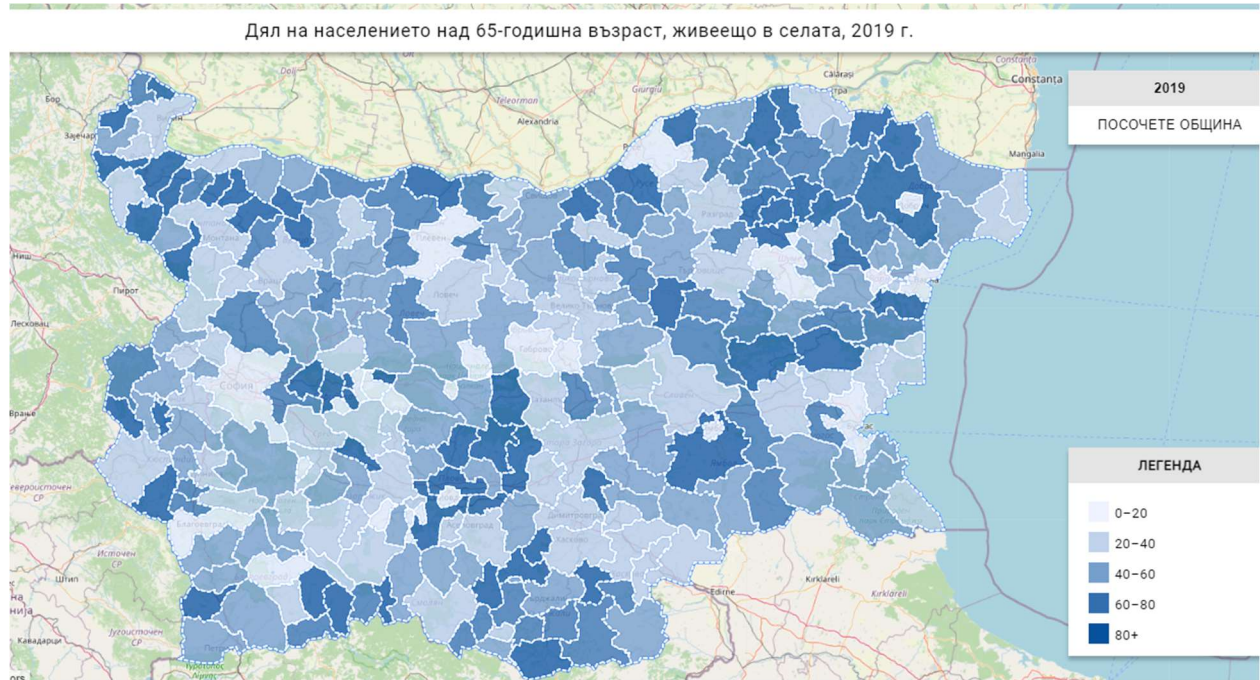
Рискови групи

Потребностите от социални услуги могат да възникнат и поради географска отдалеченост на населението от местата, в които се предлагат основни стоки и услуги. Живеещите в селата, особено по-малките, често нямат достъп до лекар, аптека, магазин за хранителни продукти, поща, държавни институции и др. През 2019 г. 26% от населението на страната е селско. Основни потърпевши от отдалечеността обаче са възрастните хора, които са по-трудно подвижни и обикновено нямат собствен транспорт. През 2019 г. 33% от населението над 65-годишна възраст живее в селата, а данните показват огромни различия между отделните области и общини. Над половината от населението над 65-годишна възраст в областта е съсредоточено в селата в областите Кърджали (65%), Разград (55%), Силистра (54%), Смолян (51%) и Видин, Враца и Търговище (50%). Под ¼ от населението над 65 години в столицата (5%), Варна (20%) и Габрово (25%) живее в селата в областта. Между общините пък делът им варира между 0% за изцяло градските общини (6 общини) до 100% в изцяло селските (47 общини).

Картата по общини потвърждава наблюдението на съсредоточаването на възрастни хора, живеещи в селата, в цели области и големи територии.

Карта 10: **Дял на населението над 65-годишна възраст, живеещо в селата, %, 2019 г.**

Източник: НСИ, собствени изчисления

Социални услуги

Социалните услуги, които отговарят на потребностите, произтичащи от географски особености основно включват услугите за възрастни хора и по-специално помощ в ежедневието, ползване на дневни центрове и настаняване в институция – всички описани по-горе в Социални услуги в глава „Потребности, произтичащи от демографски особености“.

Предвид и съсредоточаването на хората с увреждания сред по-възрастното население, социалните услуги, свързани с потребностите, произтичащи от географски особености, включват и такива към хората с увреждания – описани по-горе в Социални услуги в глава „Потребности, произтичащи от здравословни особености“.

5. Изводи и заключение

Оценката на потребностите от социални услуги е ключов фактор за определянето на вида, капацитета и териториалното разпределение на различните социални услуги. Разглеждането на нуждите от грижа, подкрепа и социално включване показва, че потребностите по своята същност се различават изключително силно според особеностите на отделните рискови групи. Нещо повече, потребностите зависят и от фактори със силно изразен регионален характер. В някои райони застаряването на населението е по-бързо и има нужда от повече социални услуги за възрастни хора; в други райони икономическите особености предопределят необходимостта от социални услуги в подкрепа на намаляване на неравенството и към социалното включване; в трети – здравословните проблеми са ясно застъпен фактор сред населението и срещането на потребностите им е в сферата на социалните услуги за хора с увреждания; в четвърти – семейните особености предполагат основната подкрепа да е насочена към отделните членове и домакинства, в пети – разположението на населените места и географските характеристики на териториите определят услуги, насочени към ежедневна грижа и подкрепа.

Регионалните различия засилват важността на местните власти при предоставянето на социални услуги в общността. Поради тази причина признаването и подкрепата на ролята им и създаването на тясна връзка между местните и делегираните от държавата дейности са основни фактори за по-пълен обхват на системата на социалните услуги. Така например програмата Домашен социален патронаж, която е изцяло местна дейност, има огромно въздействие върху ежедневния живот на възрастните хора и хората с увреждания и се доказва като най-всеобхватната социална услуга, подкрепяща десетки хиляди хора. Пандемията през 2020 и 2021 г. направи значението ѝ още по-голямо.

В тази връзка програмите за грижа в домашна среда трябва да се разглеждат като по-ефективната и ефикасна алтернатива на настаняването в институция. През последните години наблюдаваме разширяване и на двата типа услуги, но недостигът в институционалната подкрепа е значително по-висок от недостига при грижите в домашната среда. Възможна причина за това е краткосрочността на „по-меките“ мерки и съответно по-малко записани чакащи за услугата, както и вероятността хората да не знаят или да се притесняват от ползването на грижи в домашна среда. При всички положения липсата на чакащи не означава непременно липса на потребност от конкретната социална услуга. Вероятно предоставянето на грижа в домашна среда има много по-висок потенциал, който би могъл да се постигне, ако се осигури организация и достатъчно средства и този тип услуги се популяризира.

В същото време потребността от настаняване в институция обикновено е неотменна и неотложна при невъзможност на възрастните хора да се обгрижват сами или от близки лица, особено в случаите на по-тежки заболявания и увреждания. Прегледът на данните показва, че при повечето случаи на стари хора и на хора с увреждания има голямо разминаване между потребността от социалната услуга и покритието на социалните услуги. В някои случаи чакащите за настаняване надхвърлят десетократно капацитета на институциите. Дори и с тях вероятно потенциалната нужда от подобни услуги не се изчерпва. Отново се забелязват регионалните различия и силна доминация на потребностите в райони със сравнително застаряло население.

При потребностите, произтичащи от икономически особености също се наблюдава сериозен недостиг на предоставянето на социални услуги и по-специално що се отнася до капацитета на центровете за временно настаняване. Недостиг има и при предоставянето на услуги в отговор

на потребностите, обусловени от семейни особености (при жертви на домашно насилие, деца на улицата, деца в риск от изоставяне), особено при настаняването в преходни или наблюдавани жилища. Все пак, въпреки ограничения капацитет на някои услуги данните показват, че при социалните услуги за деца има много по-добро покритие в сравнение с тези за пълнолетни лица и възрастни хора, което е свързано и с основните политики по отношение на социалните услуги.

След анализа на потребностите от социални услуги, очертаването на особеностите на различните рискови групи, към които са насочени и прегледа на покритието на системата през последните няколко години, основно предизвикателство остава изготвянето на карта на потребностите от социални услуги. Тя трябва да разглежда какви, къде и колко са нуждаещите се като отчита отделните рискови групи и регионалните различия. Това ще позволи натрупването на знание за действия и разбиране за промени към работеща система на предоставянето на социални услуги в България.

6. Приложения

Приложение 1: Списък на картите, графиките и таблиците в изследването

КАРТИ

Карта 1: Население по възрастови групи, 2019 г., %.....	10
Карта 2: Заети места в услугата Домашен социален патронаж, 2019 г., брой.....	12
Карта 3: Дял на свободните места в услугата Домашен социален патронаж от всички, 2019 г., брой.....	13
Карта 4: Дял на населението, което ползва услугата Домашен социален патронаж, 2019 г., %	13
Карта 5: Брой потребители на Национална програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“ на 100 000 души от населението, към ноември 2020 г.	15
Карта 6: Заети места в Домове за стари хора на 100 000 души население, към ноември 2020 г.	17
Карта 7: Брой на идентифицираните жертви на домашно насилие за периода януари-септември 2020 г., абсолютен брой и относителен брой на 100 000 души от населението	31
Карта 8: Относителен брой деца, жертви или в риск от насилие, при които е приложен Координационният механизъм за защита, на 100 000 души от населението, 2019 г.....	32
Карта 9: Деца, настанени и пребивавали в приемни семейства към октомври 2020 г., брой деца на 100 000 души от населението	35
Карта 10: Дял на населението над 65-годишна възраст, живеещо в селата, %, 2019 г.....	41

ГРАФИКИ

Графика 1: Заети места в Дневни центрове за стари хора на 100 000 души население, към ноември 2020 г.....	16
Графика 2: Заети места и чакащи в Домове за стари хора	16
Графика 3: Дял на населението и дял на хората с увреждания по възрастови групи към февруари 2011 г., %	19
Графика 4: Дял на лицата на над 16 г. с увреждания към февруари 2011 г. по области, %	19
Графика 5: Домове за пълнолетни лица в увреждания, 2020 г., брой лица	21
Графика 6: Капацитет за настаняване в Домове за пълнолетни лица с увреждания, февруари 2021 г., брой.....	21
Графика 7: Настанени и чакащи в Центрове за настаняване от семеен тип за лица с увреждания	22
Графика 8: Ползватели и чакащи в защитени жилища за лица с увреждания, брой хора	24
Графика 9: Бездомни лица и социални услуги, I-IX.2020 г., брой лица	26
Графика 10: Наблюдавани деца, жертви на трафик, брой на тримесечие	27
Графика 11: Настанени и чакащи в центрове за временно настаняване, брой хора	28
Графика 12: Брой центрове за социална рехабилитация и интеграция и брой на ползвателите им.....	29
Графика 13: Сигнали за насилие над деца, жертви или в риск от насилие	32
Графика 14: Сигнали за деца на улицата	33
Графика 15: Деца, настанени и пребивавали в приемни семейства по възраст, 2019 г.....	34
Графика 16: Наблюдавани жилища, брой ползватели и чакащи	36
Графика 17: Приемни семейства и настанени деца	37
Графика 18: Ползватели на Центровете за обществена подкрепа към ноември 2020 г., брой на 100 000 души от населението	38
Графика 19: Настанени в Центрове за настаняване от семеен тип за деца без увреждания към ноември 2020 г., брой на 100 000 души от населението.....	39
Графика 20: Домове за деца, лишени от родителска грижа и настанени в тях.....	39
Графика 21: Брой деца, на които е предоставена полицейска закрила	40

ТАБЛИЦИ

Таблица 1: Общини с най-нисък и най-висок дял на населението до 19 г., 2019 г.	11
Таблица 2: Общини с най-нисък и най-висок дял на населението над 65 г., 2019 г.	11
Таблица 3: Дневни центрове за стари хора към ноември 2020 г.	16
Таблица 4: Домове за стари хора към ноември 2020 г.	17
Таблица 5: Центрове за настаняване от семеен тип за стари хора към ноември 2020 г.	18
Таблица 6: Домове за пълнолетни лица с увреждания към ноември 2020 г.	22
Таблица 7: Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с увреждания към ноември 2020 г.	23
Таблица 8: Дневни центрове за пълнолетни лица с увреждания към ноември 2020 г.	23
Таблица 9: Защитени жилища за лица с увреждания към ноември 2020 г.	24
Таблица 10: Дневни центрове за деца и/или младежи с увреждания към ноември 2020 г.	25
Таблица 11: Центрове за настаняване от семеен тип за деца и/или младежи с увреждания към XI.2020 г.	25
Таблица 12: Кризисни центрове за пълнолетни лица и деца към ноември 2020 г.	27
Таблица 13: Центрове за временно настаняване към ноември 2020 г.	28
Таблица 14: Центрове за социална рехабилитация и интеграция на пълнолетни лица, младежи и деца към ноември 2020 г.	29
Таблица 15: Преходни жилища за пълнолетни лица и деца към ноември 2020 г.	36
Таблица 16: Наблюдавани жилища към ноември 2020 г.	36
Таблица 17: Центрове за работа с деца на улицата към ноември 2020 г.	37
Таблица 18: Звена „Майка и бебе“ към ноември 2020 г.	37
Таблица 19: Центрове за обществена подкрепа към ноември 2020 г.	38
Таблица 20: Центрове за настаняване от семеен тип за деца без увреждания към ноември 2020 г.	39
Таблица 21: Домове за деца, лишени от родителска грижа към ноември 2020 г.	40

Приложение 2: Основни характеристики на различните социални услуги (по определения на АСП)

Социални услуги за пълнолетни лица, които се предоставят в общността

"Дневен център за пълнолетни лица с увреждания" е форма за подкрепа на пълнолетни лица с трайни увреждания, в които се създават условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните им потребности, както и на потребностите от организация на свободното време. Потребителите се подпомагат от професионалисти с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. В случаите, когато предоставянето на услугите е седмично, обслужването на потребителите е от понеделник до петък. Услугите в дневния център се предоставят полудневно или целодневно.

"Дневен център за пълнолетни лица с увреждания – седмична грижа" е форма за подкрепа на пълнолетни лица с трайни увреждания, в които се създават условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните им потребности, както и на потребностите от организация на свободното време. Потребителите се подпомагат от професионалисти с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. Предоставянето на услугите е седмично, обслужването на потребителите е от понеделник до петък.

"Дневен център за стари хора" е форма на социална услуга за подкрепа на лица, навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст съгласно чл. 68, ал. 1 – 3 от Кодекса за социално осигуряване, свързана с предоставяне на храна и подпомагане на социалното им включване.

"Център за социална рехабилитация и интеграция" е форма на почасова подкрепа на пълнолетни лица, свързана с извършване на рехабилитация и социални и психологически консултации, съдействие за професионално ориентиране и реализация, възстановяване на умения за водене на самостоятелен живот, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване, включително за хора със зависимости.

"Приют" е форма на социална услуга, предоставяна за срок не повече от 3 месеца в рамките на календарната година за определена част от денонощието (от 17,00 ч. на текущия ден до 10,00 ч. на следващия ден) на бездомни лица и семейства при неотложна необходимост от задоволяване на базовите им потребности, свързани с осигуряване на подслон, храна, хигиена и социално консултиране.

"Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания" е място за живот на младежи от 18 до 35-годишна възраст в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на младежи с увреждания с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

"Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на пълнолетни лица с психични разстройства с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

"Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с деменция" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се

ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на пълнолетни лица с деменция и/или болест на Алцхаймер с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК или медицински протокол от специализирана (психиатрична) лекарска консултативна комисия.

"Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на пълнолетни лица с физически увреждания с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК. "Физическо увреждане" е частична или пълна загуба на фина или груба двигателна способност на части от тялото, водеща до нарушена способност за придвижване, самообслужване и/или социална адаптация. Нарушаването на двигателната способност следва да е удостоверено с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

"Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на пълнолетни лица с умствена изостаналост с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 71 на сто, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

"Център за настаняване от семеен тип за стари хора" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица – не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на лица, навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст съгласно чл. 68, ал. 1 – 3 от Кодекса за социално осигуряване.

"Център за временно настаняване" е форма на социална услуга, предоставяна на бездомни лица за срок не повече от 3 месеца в рамките на календарната година. Центърът осигурява място за живеене, съдействие за включване в курсове за квалификация и преквалификация и други обучителни курсове и/или за намиране на работа, както и за социалната адаптация на потребителите.

"Кризисен център" е комплекс от социални услуги за пълнолетни лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция. Когато лицето се придружава от дете и е негов родител или настойник, детето се настанява заедно с него.

"Преходно жилище" е форма на социална услуга за пълнолетни лица с увреждания, осигуряваща настаняване на не повече от 8 лица и подкрепа от специалисти за придобиване на практически умения за водене на самостоятелен начин на живот и подготовката им за включване в живота на общността.

"Наблюдавано жилище" е форма на социална услуга за пълнолетни лица с увреждания или лица от 18- до 25-годишна възраст, които са били настанени извън семейството по реда на Закона за закрила на детето, осигуряваща настаняване и условия за водене на самостоятелен начин на живот. Подкрепата на лицата от специалисти се осъществява извън услугата чрез психологически, социални, правни и трудови консултации. Капацитетът на услугата е до 6 места.

"Защитено жилище за лица с психични разстройства" е форма на социална услуга за пълнолетни лица с психични разстройства с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 50%, които, подпомагани от специалисти, водят относително самостоятелен начин на живот в среда, близка до семейната. Капацитетът на услугата е до 8 места. В защитеното жилище се настаняват лица, притежаващи ЕР на ТЕЛК.

"Защитено жилище за лица с умствена изостаналост" е форма на социална услуга за пълнолетни лица с умствена изостаналост с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 50%, които, подпомагани от специалисти, водят относително самостоятелен начин на живот в среда, близка до семейната. Капацитетът на услугата е до 8 места. В защитеното жилище се настаняват лица, притежаващи ЕР на ТЕЛК.

"Защитено жилище за лица с физически увреждания" е форма на социална услуга за пълнолетни лица с физически увреждания с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 50%, които, подпомагани от специалисти, водят относително самостоятелен начин на живот в среда, близка до семейната. Капацитетът на услугата е до 8 места. "Физическо увреждане" е частична или пълна загуба на фина или груба двигателна способност на части от тялото, водеща до нарушена способност за придвижване, самообслужване и/или социална адаптация. Нарушаването на двигателната способност следва да е удостоверено с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

Специализирани институции за предоставяне на социални услуги за пълнолетни лица

"Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост" е специализирана институция за хора с водеща диагноза "умствена изостаналост", установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, в която са създадени условия за обслужване, отговарящи на ежедневните, социалните и терапевтичните потребности и на потребностите от организация на свободното време и личните контакти на потребителите.

"Дом за пълнолетни лица с психични разстройства" е специализирана институция за хора с водеща диагноза, попадаща в обхвата на психичните разстройства, установена с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, в която са създадени условия за обслужване, отговарящи на ежедневните, социалните и терапевтичните потребности и на потребностите от организация на свободното време и личните контакти на потребителите.

"Дом за пълнолетни лица с физически увреждания" е специализирана институция за лица с физически увреждания, установени с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, в която са създадени условия за обслужване, отговарящи на ежедневните, социалните и терапевтичните потребности и на потребностите от организация на свободното време и личните контакти на потребителите. "Физическо увреждане" е частична или пълна загуба на фина или груба двигателна способност на части от тялото, водеща до нарушена способност за придвижване, самообслужване и/или социална адаптация. Нарушаването на двигателната способност следва да е удостоверено с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК

"Дом за пълнолетни лица със сетивни нарушения" е специализирана институция за лица със сетивни нарушения, установени с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, в която са създадени условия за обслужване, отговарящи на ежедневните, социалните и терапевтичните потребности и на потребностите от организация на свободното време и личните контакти на потребителите.

"Дом за пълнолетни лица с деменция" е специализирана институция, предоставяща комплекс от социални услуги на лица с деменция или болест на Алцхаймер, установена с медицински протокол от ЛКК и/или с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

"Дом за стари хора" е специализирана институция, предоставяща комплекс от социални услуги на лица, навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст съгласно чл. 68, ал. 1 – 3 от Кодекса за социално осигуряване, включително на онези от тях, които са с физически увреждания и имат процент намалена работоспособност, установен с експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК.

Социални услуги за деца

"Дневен център за деца и/или младежи с увреждания" е форма за подкрепа на деца, младежи с трайни увреждания, в които се създават условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните им потребности, както и на потребностите от организация на свободното време. Потребителите се подпомагат от професионалисти с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. Специалисти от персонала на дневните центрове участват в мултидисциплинарни екипи по чл. 16, ал. 5 от Закона за социално подпомагане за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и изготвяне на индивидуален план за подкрепа. В случаите, когато предоставянето на услугите е седмично, обслужването на потребителите е от понеделник до петък.

"Дневен център за деца и/или младежи с тежки множествени увреждания" е форма на подкрепа на деца, младежи с над 90 на сто вид и степен на увреждане или трайно намалена работоспособност с определена чужда помощ, в невъзможност за самообслужване, в които лицата се подпомагат от професионалисти с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. В дневните центрове са създадени условия за обслужване, отговарящи на ежедневните и рехабилитационните потребности на потребителите. Специалисти от персонала на дневните центрове участват в мултидисциплинарни екипи по чл. 16, ал. 5 от Закона за социално подпомагане за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и изготвяне на индивидуален план за подкрепа. Капацитетът на социалната услуга е до 30 места.

"Център за социална рехабилитация и интеграция" е форма на почасова подкрепа на деца/пълнолетни лица, свързана с извършване на рехабилитация и социални и психологически консултации, съдействие за професионално ориентиране и реализация, възстановяване на умения за водене на самостоятелен живот, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване, включително за хора със зависимости. Специалисти от персонала на центъра участват в мултидисциплинарни екипи по чл. 16, ал. 5 от Закона за социално подпомагане за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и изготвяне на индивидуален план за подкрепа.

"Приемна грижа" е отглеждане и възпитание в семейна среда на дете, което е настанено в семейство на роднини или близки или в приемно семейство.

"Кризисен център" е комплекс от социални услуги за деца и/или лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция.

"Център за настаняване от семеен тип" е място за живот в среда, близка до семейната, за ограничен брой лица - не повече от 15. Центърът може да се ползва в комбинация с други социални, здравни, образователни и други услуги и в съответствие с потребностите на настанените лица. В центъра се предоставя подкрепа на деца със/без увреждания.

"Център за обществена подкрепа" е форма на социална услуга, в който се извършват дейности, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище,

деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от резидентна грижа. В центъра се извършват: социално и психологическо консултиране на деца и семейства в риск; оценяване на родителски капацитет, посредничество в случаи на родителско отчуждение и конфликт при развод/раздяла, оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми, реализиране на социални програми за деца и семейства в риск. Специалисти от персонала на центъра участват в мултидисциплинарни екипи по чл. 16, ал. 5 от Закона за социално подпомагане за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и изготвяне на индивидуален план за подкрепа.

Звено "Майка и бебе" предоставя временно настаняване до 6 месеца на бременни жени и майки в риск да изоставят децата си, насърчава родителската привързаност, подпомага младите майки чрез социално, психологическо и юридическо консултиране и подкрепа.

"Център за работа с деца на улицата" е комплекс от социални услуги, свързани с превенция на попадането на деца на улицата и отпадане от училище, социална рехабилитация и интеграция на деца, живеещи трайно или частично на улицата, чрез индивидуална работа с детето и неговото семейство, семейно консултиране и подкрепа, медицински и санитарно-хигиенни услуги, ограмотяване на децата, обучение в родителски умения.

"Преходно жилище" е форма на социална услуга за деца в риск по смисъла на Закона за закрила на детето от 15- до 18-годишна възраст, осигуряваща настаняване на не повече от 8 деца като мярка за закрила на детето и подкрепа от специалисти за придобиване на знания и практически умения за водене на относително самостоятелен начин на живот и подготовката им за включване в живота на общността.

Приложение 3: Капацитет, свободни места и недостигащи места в Домове за стари хора

Домове за стари хора	Капацитет на домовете	Заети места XI. 2020	Свободни места XII.2020	Чакащи за място	Недостигащи места
Община Благоевград	87	67	20	25	5
Община Гоце Делчев	24	20	4	9	5
Община Разлог	30	22	8	4	
Община Айтос	32	21	11	13	2
Община Бургас	32	24	8	12	4
Община Средец	45	28	17	16	
Община Сунгурларе	45	31	14	16	2
Община Варна	100	79	21	22	1
Община Варна	43	34	9	11	2
Община Ветрино	10	9	1	0	
Община Велико Търново	20	17	3	41	38
Община Велико Търново	134	110	24	139	115
Община Златарица	26	19	7	30	23
Община Павликени	35	30	5	11	6
Община Свищов	125	112	13	26	13
Община Видин	20	17	3	7	4
Община Димово	30	16	14	0	
Община Кула	50	28	22	2	
Община Ружинци	23	19	4	2	
Община Бяла Слатина	60	46	14	28	14
Община Враца	50	34	16	44	28
Община Мездра	20	18	2	40	38
Община Мизия	35	28	7	4	
Община Хайредин	60	49	11	17	6
Община Севлиево	55	45	10	5	
Община Севлиево	40	25	15	11	
Община Трявна	40	32	8	20	12
Община Добрич-град	115	99	16	202	186
Община Крушари	25	17	8	11	3
Община Тервел	25	21	4	20	16
Община Крумовград	50	49	1	3	2
Община Кърджали	30	19	11	2	
Община Кочериново	60	44	16	9	
Община Априлци	30	25	5	15	10
Община Ловеч	30	19	11	4	
Община Троян	28	21	7	7	
Община Угърчин	40	20	20	6	
Община Берковица	150	104	46	78	32
Община Бойчиновци	54	40	14	10	
Община Лом	25	14	11	0	
Община Велинград	40	27	13	5	
Община Пазарджик	170	143	27	18	

Община Пазарджик	48	39	9	8	
Община Радомир	150	113	37	37	
Община Долна Митрополия	20	19	1	1	
Община Плевен	55	34	21	0	
Община Пловдив	200	164	36	72	36
Община Хисаря	26	23	3	22	19
Община Кубрат	60	43	17	5	
Община Разград	80	63	17	22	5
Община Бяла	35	24	11	13	2
Община Русе	234	183	51	157	106
Община Алфатар	20	16	4	15	11
Община Силистра	195	153	42	22	
Община Тутракан	40	32	8	11	3
Община Нова Загора	54	46	8	36	28
Община Сливен	120	102	18	108	90
Община Смолян	90	58	32	3	
Община Ботевград	60	51	9	20	11
Община Етрополе	22	17	5	8	3
Община Самоков	120	88	32	8	
Община Самоков	26	18	8	3	
Район Възраждане	85	54	31	28	
Район Илинден	100	73	27	30	3
Район Овча купел	200	139	61	49	
Район Студентски	375	295	80	67	
Община Гълъбово	40	32	8	10	2
Община Казанлък	122	75	47	31	
Община Казанлък	62	44	18	25	7
Община Павел Баня	15	10	5	3	
Община Раднево	6	4	2	2	
Община Стара Загора	101	71	30	20	
Община Опака	21	11	10	0	
Община Ивайловград	20	15	5	3	
Община Харманли	40	28	12	6	
Община Хасково	160	127	33	21	
Община Нови пазар	65	49	16	20	4
Община Шумен	110	89	21	35	14
Община Болярово	30	21	9	14	5
Община Елхово	16	14	2	7	5
Община Тунджа	30	24	6	11	5
Община Ямбол	202	160	42	65	23

Източник: АСП, собствени изчисления